

EVOLUCE MYSLÍCIHO DRUHU

INŽENÝRSKÁ VÍRA: KŘEŠŤANSTVÍ PRO ATEISTY

Hynek Lauschmann

Praha, červenec 2025

Obsah

| | |
|---|-----------|
| Několik slov úvodem | 3 |
| EVOLUCE MYSLÍCIHO DRUHU | |
| EVOLUČNÍ PACIFISMUS | 7 |
| Naše situace: planetární krize | 7 |
| Příroda | 7 |
| Mír a válka | 8 |
| Dvě strategie | 8 |
| Člověk: nový typ evoluce | 9 |
| Lidské válčení | 10 |
| Lidský mír | 11 |
| Evoluční směřování myslícího druhu | 12 |
| Svoboda | 14 |
| ČLOVĚK MOUDRÝ | 15 |
| Mem moudrosti | 15 |
| (Rozumnost. Láska. Intuice.) | |
| Neodporovat zlému? | 17 |
| EVOLUČNÍ SPIRITUALITA | 19 |
| Telepatický informační kanál (TIC) | 19 |
| (Praxe. Závady v komunikaci.) | |
| Zdroj TIC: tradiční odpovědi | 22 |
| (Duchovní prostředí. Křesťanství. Buddhismus. Filosofická alternativa.) | |
| Zdroj TIC: evoluční model | 27 |
| (Evoluční božství. Motiv stvoření v evolučním modelu.) | |
| TIC: shrnutí | 28 |
| Epilog | 29 |
| INŽENÝRSKÁ VÍRA: KŘESŤANSTVÍ PRO ATEISTY | |
| Cestou k evolučnímu křesťanství | 30 |
| Dva příběhy | 30 |
| Kritika stvořitelského mýtu | 31 |
| Duch svatý | 33 |
| Jak rozumět konvenčnímu křesťanství | 33 |
| Evoluční interpretace křesťanské věrouky | 34 |
| (Hřích a spasení. Bůh. Ježíš. Království nebeské.) | |
| Modlitba | 37 |
| Poznámky | 38 |

Několik slov úvodem

Jsem podstatou skeptik a pesimista, se sklonem k úzkosti až lehké depresi. Svět se mi nikdy moc nelíbil a většinou jsem ani nebyl nadšen z toho, že tu musím být. Filosofie (vedle manuální práce) byla mojí záchranou, jako už mnoha jiným (Boethius, Rádl ...). Úsilí o porozumění světu kolem sebe v nějakém smysl dávajícím přesahu, o nalezení dalece platných hodnot ...

Postupně se klubalo poznání "moudrého zacílení", jež má mnoho společného s praktickými důsledky víry ve stvoření Bohem. Životním darem na prahu stáří se mi stal nalezený filosofický systém: komplexní odpověď na otázky, *kdo jsme, odkud přicházíme a kam jdeme*. Konzistentní, na evolučním základě založené pochopení aktuální etapy vývoje lidstva. V širokém časovém i tématickém záběru. Jasně a jednoznačně vymezující dobro a zlo, smysluplné usilování i žádoucí duševní kvality jednotlivce. Jasně odlišující pozitiva a zbloudění současné vyspělé společnosti. Integrující významné prvky spirituality: vedle etických norem především existenci a "fungování" toho, co Sokrates nazývá "Daimonion" a křesťanství Duch svatý.

Evoluční východisko neznamena pokornou kapitulaci ve vykřičeném sporu mezi kreacionismem a evolucionismem. Možné je i smírné řešení: ne svět stvořený bohem, ale bůh uvnitř světa. A člověk povstalý z evoluce s podstatným božím přispěním.

Životní credo jsem kdysi našel v knížce Kmotr Rozumec A.V. Šmilovského: "Učenec má ten cíl, aby zpytoval pravdu, ať si jest jakákolivěk, a má rozsévati semeno osvěty, míru a spokojenosti ... Rozšiřováním rozumného řádu, jenž vyplývati má z jeho zpytování, má on ... duše pozdvihovati k myšlénkám vyšším, člověka, co obrazu Božího, důstojnějším." -- A tak bych rád to nalezené, v náznacích a rozptýleně již dávno přítomné, šířil dál jako "rozumný řád" - ucelený filosofický systém.

Souběžným celoživotním úkolem bylo racionálně se vyrovnat s křesťanstvím v řadě podob: převzaté od rodičů, osobně prožívané ve sborech Českobratrské církve evangelické a v charismatické modlitební skupince, v podobě katolické od části předků a sprátelených řeholnic, dalších typech literárních ... Četba Teilharda de Chardin v útlém věku vyústila v jasný cíl: syntézu vědy a víry. Druhým zásadním impulzem byla demytologizace prof. Otakara Fundy. Otevřela mi možnost vnímat tradici kriticky, prožívat víru mimo dogmata.

Trápí mě, že západní společnost valem ztrácí duchovní dimenzi, v níž je křesťanství jedinečné a nezastupitelné - živý kontakt s "vysokým duchovnem". Výpadek zvláště citelný v materialistické společnosti, který však neléčí ani synkretická spiritualita naší doby. Příčinu spatřuji v zastaralosti křesťanského učení: vzniklo ve starověku ve zcela jiném myšlenkovém rámci. Za nutné považuji reinterpretovat nosné prvky křesťanství moderně. Učení musí být našemu současníkovi stejně srozumitelné, jako byly biblické texty v době svého vzniku. Když si uvědomíme, jak dávní židé a křesťané bez rozpaků vršili mýtická vyprávění, nemusíme se cítit provinile. O supervizi Ducha svatého úpěnlivě prosím, v její přítomnost však můžu jen věřit. --- Nová formulace učení přináší i nanejvýš potřebné oddělení od diskreditované církevní minulosti.

Čelím výtce, že řeč vědy a řeč víry mají zcela jiný obsah i cíl a nedají se zaměňovat. Nemíním je plést dohromady, nýbrž zastřešit řeči jedinou. Je jenom jeden svět a jedna pravda

- řeč o světě, jaký fakticky je. Svět, ve kterém žijeme, je obrovskou měrou výsledkem vědy: na prvním místě fakt, že máme co jíst. Věda nejen vysvětluje, ale - což je v životě lidí daleko více přítomné - mění lidský svět i život jednotlivců, je nejvýznamnějším zdrojem pokroku. A víra nejen motivuje, stabilizuje a usměrňuje naše duše, ale dává tomu grunt a zdůvodnění. Opírat víru o "tajemství", "paradox", "bláznovskou zvěst" apod. se - tváří v tvář úspěchům racionality - stalo nadále neúnosným. Víra musí být rozumná. Opačný výrok apoštola Pavla koresponduje s dobou, kdy byl napsán.

Programové oddělování víry a racionality vede nutně k rozporům, plodícím pochybnosti, nedůvěru. Kde je rozpor, musí se hledat, co je špatně. Nebo vede k řeči bez logické struktury, vytváření chybných dedukcí, obcházení a zamlčování zásadních témat ...

Ovšem samozřejmě: co se aktuálně jeví rozumné, může být velmi omezené a obecně neplatné. Právě proto potřebujeme kvalitní filosofii s velkým přesahem, s dalekou perspektivou do minulosti i budoucnosti, se širokým tématickým záběrem, s jasnou a konsenzuální vizí budoucnosti ... Moje řeč je jen jedna, snaží se pokrýt vědu (racionalitu) i víru. Ve vzájemném působení a obohacování - TIC (viz kapitola v knize) působí v obou!!

Dovoluji si tvrdit, že vzdálený cíl, k němuž evolučně směřujeme, je moudrost a univerzální mír. Přátelé, kteří se uvolili knížku přečíst a komentovat, o tom svorně pochybují, poukazující na války minulé i současné, na nesčetné projevy agresivity, na fatální absenci byť i jen zdravého rozumu v globálních projevech lidstva. Musím proto zdůraznit: tato knížka není utopií. Ono směřování k moudrosti a míru je evoluční trend, který lze doložit mnoha dílčími příznaky. Je to však trend statistický, uplatňuje se ve vlnách střídaných propady. A do cíle, ač je čím dál zřetelnější, je stále daleko: současné lidstvo se nachází kdesi uprostřed cesty.

Mimochodem, z vědeckého hlediska toto nazývat evolucí je obrovská odvaha. Oroduji si o totální znemožnění v odborných kruzích. Osobně mě to neděsí, jen mému "učení" by to mohlo velmi uškodit. Zprvu budu asi hozen do jednoho pytle s "pavědou", ezoterikou, atd.

Ještě zpátky k mému "idealismu". Podobné nedorozumění se sběhlo kolem T.G.Masaryka. Své humanitní ideály, smysl českých dějin atd. také neuchránil před výtkou, že to prostě není pravda. Šlo o projevy či předjímání "vyššího řádu", někdy zbrkle zdůvodněné, avšak svým významem a dosahem dalece přesahující svou současnost. Moje zdůvodnění evoluční výhodnosti míru je bytelnější ... (fuj, ten si tedy fandí!)

Netajený pacifismus způsobí u mnohých současníků preventivní zuřivost. Tedy, z jiného konce: důsledný pacifismus ve stylu Buddhy či Petra Chelčického si lze dovolit jen při asketickém životním stylu v ústraní. Reálný život se občas bez boje neobejde. Jde však o to, aby násilného řešení konfliktů bylo co nejméně. To také paradoxně znamená: když už to jinak nejde, aby boj s násilníky či agresory byl krátký a maximálně účinný. Aby se nevělekl roky, nepůsobil další a další utrpení.

Nemá se bojovat, není-li naděje na úspěch. Ani obrana proti násilí týmiž prostředky není ospravedlnitelná za všech okolností. Hrdinský, avšak předem ztracený boj je marným gestem, marnou obětí. Válka končící porážkou či patem přinese jen samé ztráty: statisíce zbytečných obětí, zničenou zemi. A obrovské finanční náklady na úkor prospěšných cílů. Žádný násilník

nevydrží věčně. Než přivodit horu marného utrpení, je rozumnější stáhnout se do pasivní rezistence, přestát nějaký čas okupace či útlaku. A svrhnout tyranii, až čas dozraje.

Nejsem si jist, jestli nehlásám bludy. Často si to uvědomuji a vždycky se mi přitom sevrou vnitřnosti. Musím však hájit poznanou pravdu. Protože má dobré předpoklady být nejen tou jednou malou pravdou mezi mnoha malými pravdami, ale Pravdou s velkým P, dějinným faktem. Jistotou, o kterou lze opřít vlastní život, aby rezonoval s velkým příběhem lidstva.

EVOLUCE MYSLÍČÍHO DRUHU

EVOLUČNÍ PACIFISMUS

Naše situace: planetární krize

Lidstvo ovládlo planetu, stalo se vrcholovým predátorem. Příjemným důsledkem našeho evolučního vítězství je relativně pohodlný a zajištěný život, prodloužený v průměru na dvojnásobek až trojnásobek v porovnání s evolučními předky. Neméně příjemnými, z evolučního hlediska unikátními efekty jsou civilizace, kultura a prohlubující se poznání světa.

Rubem všech příjemností je čím dál citelnější environmentální krize. Postupně se vyčerpávají zdroje a hromadí odpady, mění se složení atmosféry a moří s fatálními důsledky ve změnách klimatu. Velikost změn je úměrná dvěma faktorům, které se navzájem násobí. Především je to velikost populace: desetkrát méně lidí by desetkrát méně škodilo životnímu prostředí. Souběžně působí cizost našich aktivit přírodnímu prostředí: spalujeme vytěžené horniny, vnášíme do prostředí přírodě neznámé látky, měníme povrch pevnin k zemědělskému využití nebo na úplně mrtvý povrch umělý.

Situace nedává světlé vyhlídky. Krize ekologická, potravinová, globální epidemie nebo davové šílenství způsobené příliš vysokou hustotou osídlení – cokoli z toho, ale zejména souběh krizových jevů, může vést k úplnému vymření druhu homo. V lepším případě jen k drastickému úbytku populace, s propadem civilizace do středověku nebo doby kamenné.

Blízké cíle se prakticky nezměnily od změn, jež vítězí v biologické evoluci: víc zdrojů, víc dominance v aktuálním životním prostředí. Selektce úspěšných řešení je stále ponechána samovolnému přírodnímu výběru¹. Tento princip, který nás dovedl až k úplné dominanci na planetě Zemi, nás - a s námi i velkou část biosféry - nyní vede do záhuby.

Dějiny lidstva dospěly do kritického bodu. Vše nasvědčuje tomu, že stejným způsobem dál pokračovat nelze. V omezeném soukromém prostoru se ještě můžeme chovat, jako by se nás to netýkalo - ani to však už dlouho nevydrží.

Příroda

Příroda není - totiž není jen - ta líbivá krajina s vesničkami skrytými ve skupinách stromů, kam se vydáváme na výlety. V přírodě je všudypřítomná smrt.

Podstatnou částí potravních řetězců je vzájemné požívání. Celé druhy slouží především jako potrava druhům jiným: život většiny jedinců končí sežráním. A ti, kteří je požívají, budou sežráni jinými.

Přírodní výběr se děje smrtí neúspěšných, evoluce se děje obměnou generací - to jest smrtí úspěšných. Smrt se děje buď sežráním, nebo parazity, hladem nebo něčím z toho či selháním orgánů v důsledku zestárnutí. Život je boj proti smrti, boj o přežití. Evoluční biolog ovšem nemluví o všudypřítomné smrti - používá decentní termíny *soutěž* či *kompetice*. Avšak na věci to nic nemění: příroda je život a život je bitevní pole.

V pozemské biosféře je všudypřítomný boj, působící - speciálně mezi živočichy - všudypřítomné utrpení. Ostrůvky života jsou ze všech stran lemovány bojovými frontami. Život musí být vybojován. To je první z paradoxů biologické existence - i té naší.

Mír a válka

Pravda, příroda není jen boj, stále jen boj. Vedle boje zná i mír – čas, kdy se nebojuje. Exemplárním příkladem míru je životní způsob rostlin, žijících až na výjimky z vlastní fotosyntézy. I budoucí lidstvo bude získávat vše k životu potřebné bez ubližování komukoliv a čemukoliv - k tomu je však zatím daleko. Nicméně právě tím vrcholí kolosální cykl dějin života – od mírové existence rostlin přes mezidobí bojů až k opět mírové existenci myslícího druhu, jež je nejvlastnějším tématem této knížky.

To jsme však předběhli, podívali se letmo, kam příběh míří. Naše současnost se odehrává v onom mezidobí, ve světě, který jako vroucí polévka kypí bojem. Evoluční linie, jíž vděčíme za vlastní existenci, se velkou měrou odehrává v podobě všudupřítomné války. *Válkou* zde rozumím aktivity přímo související s agresí: útok nebo obranu, útěk nebo ukrytí před predátorem. Ovšemže tvorové žijící pod neustálou nutností či hrozbou války zakoušejí – mezi válečnými epizodami - i mír: příkladem je poklidná pastva nebo spánek sytých jedinců.

V přírodě nejsou válka a mír disjunktními intervaly v čase, jak tomu rozumí historie. Funkce ekosystémů je tvořena válkou a mírem neoddělitelně provázanými, probíhajícími souběžně či vzájemně se doplňujícími v komplexních procesech. Pohraničí míru je kontaminováno válkou: "vyzbrojování" k obraně, útěku či ukrytí, od tvorby imunitního systému až po ochranné zbarvení, slouží podpoře míru. Avšak "vyzbrojování" k útoku, jakož i chystání pastí a lstí k oklamání kořisti - ač nezahrnuje přímou agresi - už směřuje k válce.

Mír v přírodě je individuální a velmi relativní. Micka v tom má jasno:

Mír - toť ideál je vyšší:
teplý pelech, hojnost myší.

Mír jednoho je podmíněn smrtí jiného nebo jiných. I zdánlivě poklidné ekosystémy jsou uvnitř nesmírně dynamické: potravní řetězce živočichů nejsou myslitelné bez požívání jiných živých bytostí, ať už z říše flóry či fauny. Podmínkou stability přírodních systémů je regulace početního stavu jednotlivých populací, v níž hlavní roli hraje zabíjení. Často akcentovaná „spolupráce“ druhů – vzájemná návaznost a souhra jejich životních aktivit, má jen u rostlin a některých nižších forem života podobu mírového propojení či zřetězení jejich metabolismů. Pokud jde o živočichy, není tu altruismu, ba ani dobrovolné tolerance: jen boj, rovnovážný systém zabíjení.

Dvě strategie

Neoddělitelnost války a míru v přírodních ekosystémech nevyklučuje bilanci jejich podílu v životních aktivitách jednotlivých druhů. Životní styl stáda antilop obsahuje větší podíl míru a méně války než způsob života smečky lvů či hyen. Tento příklad ukazuje ke dvěma protichůdným evolučním strategiím: nazvěme je *mírovou* a *válečnou*. Rozhodujícím faktorem je zdroj potravy.

Mírová evoluční strategie spočívá v maximalizaci podílu míru v životních aktivitách druhu. Své zdroje získává jinak než válkou. Vnější agresi čelí především skrýváním nebo útekem. Typickými nositeli této strategie jsou býložravci². Válečná strategie sází na agresi, je typická pro masožravce.

Úspěšnost mírové evoluční strategie spočívá velkou měrou v tom, že se bojuje co nejméně. Dominuje mír - čas a prostor, v němž se válka nevede. Má to dobrý smysl: přežití jednotlivců i druhu v podmínkách míru není ohroženo zraněním či smrtí v boji či na útěku. Mír je vždy výhodnější než obranná válka.

Ovšem agrese - útočná válka - může být výhodnější než mír. Úspěšnost válečné evoluční strategie je podmíněna schopností vítězné agrese. Šelma musí s jistou pravidelností ulovit kořist. Ptáci některých druhů sežerou tolik hmyzu, kolik sami váží, za několik málo dnů.

Avšak i druhy, které se vydaly válečnou evoluční cestou, potřebují mír. Ani agresivní tvor nemůže stále bojovat. Zvláště patrné je to v souvislosti se vznikem další generace. Probíhá-li ve válečných podmínkách, je pravděpodobnost přežití potomků malá nebo nepatrná. Proto některé druhy hmyzu kladou statisíce i miliony vajíček. U vyšších živočichů je s tvorbou potomstva spojeno zvláštní úsilí. Plození, vývoj těl, růst a výchova mláďat, jejich zrání k životaschopnosti a konečně i ke schopnosti se dále množit – to vše potřebuje čas a relativně klidné a chráněné prostředí. Úspěšné strategie - i ty válečné - zahrnují prvky akcentující mír: mimikry, budování hnízd či nor, péči o mláďata, dělbu aktivit mezi rodiči, v rámci smečky či společenstva - příkladem je bezpočet. Potomstvo vyrůstá - v mezích možností - v míru.

Naopak i druhy, jejichž evoluce vyrazila po mírové cestě, v jisté míře provozují válečné aktivity. Významnou součástí přírodního výběru je selekce samců v boji o samice. Jiným válečným projevem je soupeření celých společenstev o životní prostor a zdroje potravy. Tak evoluční strategie - mírová nebo válečná - není absolutní a výlučnou charakteristikou druhu, nýbrž jen dominantních rysů způsobu jeho života.

Početní srovnání velkých savců svědčí jasně ve prospěch mírové strategie. Africká stáda antilop, pakoní aj. počtem jedinců mnohonásobně převyšují své predátory - smečky šelem. U nás podobně počty hlodavců, zajíců apod. proti liškám, kunám, atd. Z hlediska početního rozšíření populace v přírodě je mírová strategie výhodnější. Až člověk se vymyká ...

Člověk: nový typ evoluce

Jsme - v okruhu svého poznání - nejúspěšnějším produktem evoluce na planetě Zemi. Ovládli jsme planetu, stali se univerzálním predátorem. Pány světa nás udělala schopnost práce s informacemi: myšlení, paměť, předávání znalostí. Lidstvo vykročilo z epochy darwinovské evoluce ke zcela novému evolučnímu principu: zdrojem dominantních vývojových změn už nejsou náhodné fluktuace v genech, nýbrž účelové hledání a vynalézání nových řešení. Postupně vznikající soubor memů* pracuje v konečném efektu k témuž cíli jako biologická evoluce: ke zmnožení potomstva. Výsledkem je současná situace lidstva: ve srovnání se svými nejbližšími příbuznými – velkými primáty – jsme řádově tisíckrát početnější.

Evoluce memů probíhá o několik řádů vyšší rychlostí než evoluce genů. Vývoj antropoidní opice, našeho bezprostředního zvířecího předka, trval miliony let. Pozdější proměna od tlupy

* *Memy* jsou složky chování naučené od rodičů, stáda či tlupy, v rámci společenstva. V evoluci se uplatňují stejně jako geny, liší se jen mechanismem přenosu mezi jednotlivci a generacemi. V lidské společnosti se k nim přidává vědomostní kapitál.

žijící v přírodě stejně jako šimpanzi ve druh cíleně měnící své životní prostředí proběhla během několika tisíc, maximálně desítek tisíc let.

Evoluční biolog nesnáší úvahy o smyslu, natož o úmyslu. Evoluční změny jsou neplánovaným důsledkem posloupnosti náhod. Avšak s člověkem se odvíjí mnohem rychlejší proces, který několik posledních staletí mění celou planetu. Jednotlivé dílčí změny jsou zamýšlené, plánované, cílené. Teprve celková výslednice je stále ještě samovolná, stejně jako je tomu v biologické evoluci. To je druhý paradox naší existence.

Negativním průvodním jevem vysoké rychlosti změn jsou nezamýšlené efekty a vedlejší účinky. Relativně pomalá přírodní evoluce obvykle nevychyluje systém daleko od rovnováhy. Naopak evoluce poháněná apriorními vizemi zatím způsobila nevídaný rozvrat přírodního prostředí. Ano, už jsme si toho všimli a každý nový záměr posuzujeme i z hlediska možných škodlivých účinků. Mnohem obtížnější je přeměna běžících procesů - technologií, hospodářských sítí, sociálních stereotypů. Jak zastavit růst početního stavu lidstva si ani neumíme představit. Prudký výkyv pozemské biosféry daleko od rovnovážného stavu se zatím stále zvětšuje. Řešením je jen a jen mírová evoluční strategie v nejširším smyslu: musíme se naučit žít tak, abychom přírodě neubližovali. Ale to jsem zase předběhl ...

Lidský druh od počátku balancuje mezi oběma evolučními cestami. S rozvojem inteligence se mění i vztah člověka k válce a míru. Prvky válečné a mírové evoluční linie se do jisté míry oddělují a specializují. Pokusme se o bilanci těch nejvýznamnějších.

Lidské válčení

Lidstvo povstalo z přírody, která to jinak neumí. Tak jsme do vínku dostali i válku jako nedílnou součást svých životních aktivit.

Na nejnižší úrovni vedeme válku proti agresivním mikroorganismům. Pokroky v hygieně, léčbě i prevenci znamenají, že jsme částečně přešli z obrany do protiútoků.

Co do potravních zdrojů byli naši vzdálení předkové všežravci. Agrese v rámci zajištění potravy je tak naším evolučním dědictvím. Dospěla až do podoby industrializované produkce potravin. Míra násilí páchaného na půdě, hospodářských zvířatech, vodách a mořích přesahuje cokoli, co před námi spáchala příroda. Výroba potravin má dominantní podíl na postupující krizi životního prostředí. Zatím však neexistuje šetrnější způsob, jak nasytit stále početnější lidstvo.

Nakolik jsme mohli nebo ještě můžeme sledovat lidská společenství žijící na úrovni doby kamenné (a se stejným výsledkem i tlupy šimpanzů), pozorujeme na jedné straně harmonický, přírodě přizpůsobený životní styl, na druhé straně napjaté vztahy se sousedy. Cosi jako spící chronickou válku, vybuchující občas v krvavý konflikt. Tytéž jevy pokračovaly po celé další dějiny, přičemž se měnila jen velikost válčících celků – od rodinných společenství až po moderní státy. Někdy šlo o skutečné životní zájmy – pastviny a loviště, zdroje vody či surovin. Jindy – s postupem času stále častěji - za konflikty stojí boj vládců o moc nad lidmi, zeměmi, zdroji bohatství. Mocní tohoto světa jsou v jiné situaci než lid, jemuž vládnou: pohybují se v šedé zóně mezi mírem a válkou, jsou cloumáni od jednoho ke druhému a zpět obojakými pohnutkami. Stávají se jimi osoby se specifickými duševními vlastnostmi, s větší pravděpodobností jsou povahově disponovaní k agresivitě, nebo je tímto směrem posunulo

dlouhodobé působení mocenské sféry. Není proto překvapivé, že za jistých okolností tíhnou k válce. Zatahují do ní miliony lidí, kteří bezmocně trpí, zabíjejí a jsou zabijeni, ač sami nechtějí nic víc než normálně žít – to znamená žít v míru.

Permanentním válečným polem je kapitalismus³. Konkurenční boj, okrádání skrze mzdy a ceny, parazitování finančními spekulacemi – to všechno obsahuje motivy agrese a eticky patří do džungle. Žádná hanebnost, podvod, podraz či léčka nejsou dost špinavé, aby se nepoužily. Ovšem, jakýkoliv projev agrese mezi lidmi má svůj předobraz v přírodě – evoluce dávno před námi objevila nekonečné možnosti života na úkor jiných. Lidstvo jen přivedlo celý tento arzenál do sféry vědomého, záměrného využívání.

Vedle etické devastace druhu homo způsobuje kapitalismus i jeho zblbnutí. Poté, co byla kolem poloviny 20. století ve vyspělé části světa uspokojena potřeba potravin, jsou miliardy lidí manipulovány k tomu, aby vyráběly a kupovaly všelijaké hračky a nesmysly, aby se dřely pro zvýšení životního standardu – pro život ve zdánlivém přepychu a skutečném plýtvání.

S tím souvisí fatální vliv kapitalismu na rovnováhu mezi člověkem a přírodou, jeho životním prostředím. Rozhodující motivace – podnikatelský zisk – vede k nesmyslnému rabování zdrojů, jež jsou rychle transformovány do obrovského množství odpadů. Fakticky vedeme válku proti celé biosféře, ubližujeme a škodíme všemu živému – nás nevyjímaje.

Lidský mír

Vývoj vnitřních vztahů v lidských společenstvech pokračuje ve směru ustálených vztahů ve stádech a tlupách: pro "ty dole" mír za cenu významného omezení svobody. Pro "mocné" či "vládce" více svobody, také a často především svobody k boji o moc – tj. svobody k válce.

Míru je dosaženo souborem zákazů, příkazů a sankcí. Zaručují, aby v podmínkách malých i velkých lidských skupin byl život snesitelný a v mezích možného prostý utrpení. Cenou za mír je velký počet omezení nejrůznějšího druhu.

Už první zákoníky upravují lidské konání tak, aby uvnitř společnosti podle možnosti vládl mír. Snad prvním radikálním pokrokem je pravidlo "oko za oko, zub za zub". Trest musí být přiměřený zločinu, újma způsobená trestem musí odpovídat újmě způsobené zločinem. Exploze násilí po primárním ublížení, především v podobě krevní msty, byla postavena mimo zákon. Jak velký kus cesty lidstvo ještě ušlo od té doby, si uvědomíme nad aktuálním pojetím funkce trestu ve vyspělých společnostech*.

K mírovému soužití vedou jednotlivce i celá společenství také velké náboženské systémy. V západním prostředí je poměrně silně přítomno povědomí Ježíšova imperativu „Miluj bližního svého jako sebe samého“. Avšak už kolem r. 550 před Kristem ukládá Buddha svým následovníkům eticky dalece radikálnější předsevzetí: „Ničení a zraňování živých bytostí se budu zdržovat“. Zde nejde jen o mezilidské vztahy, ale o mír s celým tvorstvem. Rubem východní spirituality je absence či dokonce výslovný zákaz soucitu a aktivního nasazení ve prospěch potřebných.

* Trest plní tři úkoly: chrání společnost před pachatelem, poskytuje mu možnost nápravy a odrazuje další potenciální pachatele. Úplně již chybí motiv pomsty či satisfakce. Tento pokrok je výsledkem poznání, že zlo - byť i v nějakém smyslu "spravedlivé" - nemůže přinést nic dobrého, a tedy nemá jakýkoliv smysl je působit.

Vyšším projevem tendence k vnitřnímu míru je sociální systém. Úspěšní cítí určitý podíl odpovědnosti za hendikepované, vzdávají se v jejich prospěch jisté části výsledků své práce. Vedle dosavadní čiré prospěšnosti míru v podobě nekonfliktní organizace se zde již zřetelně projevují nové etické motivy:

Významnými faktory na straně pohnutek se postupně stávají soucit a láska. Není třeba si představovat velké romantické city. Výstižné jsou buddhistické definice:

- *soucit je přání, aby ten druhý netrpěl,*
- *láska je přání, aby ten druhý byl šťasten.*

Předností lásky a soucitu je, že nejsou relativní. Zatímco rozumové pohnutky – zejména při častém hledání menšího zla - narážejí na nejasnou bilanci ztrát a zisků, láska a soucit přispívají k míru v každé situaci.

V posledních desetiletích - v souvislosti s krizí životního prostředí a globálním oteplováním - sílí povědomí o potřebě míru ve vztazích k živé přírodě a životnímu prostředí. Třídíme odpad, omezujeme plýtvání, roste počet vegetariánů a veganů. Západní lidstvo se pod tlakem okolností zvolna kloní k buddhistické etice: skromnost a všeobecný mír se mnohým stávají zásadními hodnotami. Z křesťanské minulosti zůstává soucit jakožto neproblematický projev poněkud nejasného příkazu „miluj“. Tato - oficiálními činiteli církví odmítaná - syntéza křesťanství a buddhismu je dobře srozumitelná i prostým či spirituálně nekultivovaným lidem.

Po druhé světové válce dospěli moudřejší státníci k poznání, že i ve vztazích mezi národy a státy bude trvalý mír výhodnější než válka. "Obyčejným lidem", "těm dole", to bylo naprosto jasné už dávno. Vládcové i nadále občas propadají šílenství – o tom už padla zmínka.

Evoluční směřování myslícího druhu

Evoluce volí neúprosně varianty, které jsou pro život výhodnější. Zajištění vlastní existence v přírodních podmínkách vyžaduje každodenní boj. Existence je trvale ohrožena, průběžně přežití je podmíněno vítězným bojem.

Každá evoluční změna fakticky přispívá k subjektivnímu míru svého nositele. Stejnou měrou může být pohromou pro jiné. Dosáhne-li nějaký druh myšlení a inteligence, pokračuje jeho vývoj stejným směrem - mění své chování ke zmnožení svého míru, jen o mnoho rychleji než přírodní výběr. Rychle si uvědomí, že válečné strategie – byť je v nich úspěšný – jsou i pro něj spojeny s nebezpečím, a bude mít sklon je opouštět. Tak další dlouhodobý vývoj myslícího druhu směřuje postupně k mírové evoluční strategii.

Definitivnímu evolučnímu směřování k míru předchází vytvoření ostrova míru a životních jistot. Myslícímu druhu se podaří vytlačit boj mimo převládající životní rámeček. Je zajištěno nezbytné množství potravin. Válka, útočná v rámci čerpání zdrojů, i obranná proti predátorům a parazitům, se vede na hranici životního prostoru, většina jedinců se s ní téměř neseťká. Populace přivyká každodennímu životu bez boje a téměř okamžitě zjišťuje, že mír je pro vlastní život výhodnější než válka.

Proces však není přímočarý a může být doprovázen mnoha fluktuacemi. Vnější podmínky jsou zprvu natolik nepříznivé, že ani myšlení a inteligence nestačí k vytvoření ostrova míru a zajištěnosti. Schopnost pracovat s informacemi je tedy nejprve investována do probíhající války, nelítostného boje o přežití. Tyto etapy evoluce druhu vedou k vytvoření extrémně

agresivní formy života. Vývoj válečnické populace, pokud nezanikne, dospěje časem do stádia ostrova míru a relativního zajištění, v němž se zacílení evoluce přepne. Další fluktuace k agresivitě přicházejí s nárůstem populace, při vyčerpání zdrojů, nepříznivých změnách klimatu, atd. Tyto vývojové oscilace se opakují, dokud schopnosti druhu nedosáhnou úplné dominance nad všemi nepříznivými faktory.

O historickém trendu myslícího druhu k eliminaci války a posilování míru není třeba teoretizovat, praktickou ukázkou můžeme bezprostředně sledovat sami na sobě a své historii. Shrňme z minulé kapitoly: Vnitřní uspořádání lidské společnosti se vyvíjí směrem k harmoničtějším formám. Zákony i morálka se snaží předcházet konfliktům. Pokud přece vzniknou, jsou připravena řešení co nejpokojnějšími prostředky. Preferují se mírové vztahy mezi národy a státy, v konfliktních případech se hledá konsensus. Napětí mezi lidstvem a přírodou má evidentní řešení v šetrnosti a skromnosti vyspělých jedinců, jejichž zastoupení v populaci se zvětšuje. Mezi pohnutkami zákonodárců i v každodenním jednání postupně roste význam soucitu a lásky.

Epizody zpětného vývoje zakoušelo i lidstvo téměř po celé známé dějiny a nemá to ještě úplně za sebou. Velkým pokrokem je dostačující produkce potravin, jíž dosáhla technická civilizace. Agresivita však zdolána není. Ačkoliv naprostá většina populace touží po míru, hospodářská a politická moc strhává své nositele k válčení. Bohužel právě tito lidé určují běh dějin.

Zvlášť obludný byl německý exces ve 20. století. Kulturní, vzdělaný národ se ve velké většině identifikoval s nacistickou válečnou ideologií. Jednou z hlavních příčin byla frustrace z hlubokého, bezvýchodného, od začátku první světové války skoro dvacet let trvajících rozvratu životních jistot. Tato i další fluktuace v evoluci druhu homo dávají tušit, jak subtilní je kulturní povlak, který udržuje lidstvo při mírovém evolučním trendu.

Už jsme zmínili, že evoluce myslícího druhu je výsledkem aktivního tvůrčího procesu. Lze diskutovat, zda pro takový pokrok jsou příznivější existenciální jistoty v míru nebo stres válečné nejistoty. Historie svědčí o tom, že válečné periody postrčí techniku skrze vývoj zbraní. Téhož pokroku by v míru bylo dosaženo pomaleji, avšak bez utrpení a smrti statisíců či milionů nevinných.

Zjištění, že evoluce myslících druhů směřuje zákonitě k mírové životní strategii, je nesmírně významné. Stabilní vyspělé formy života ve vesmíru jsou proto s velkou pravděpodobností mírové a empatické, a mají statistickou převahu nad formami agresivními. K tomuto tématu se ještě vrátíme. Bohužel však, při troše smůly, se lze stát i objektem zájmu inteligentních predátorů, prodávajících právě opačnou fluktuaci.

Dosažená úroveň míru, totiž neubližování svému životnímu prostředí i rezistence proti jeho agresivitě, je a vždy bude jen relativní. Stále zbývá prostor k dalšímu vývoji a zdokonalování. V tomto směru musí evoluce stále pokračovat, sem i budoucí lidstvo přesměruje své úsilí. Myslicí druh není odsouzen ke zpusnutí v pohodlí ustáleného systému, z něhož vymizel boj. Boj lidí proti přírodě a lidí proti lidem bude vystřídán bojem na poli vědy, výzkumu a vývoje. A že uskutečnění takových náročných vizí je boj, potvrdí každý badatel i vynálezce hodný toho jména.

Svoboda

Ideologicky choulostivé téma ... Evoluční pacifismus neskrývaně akcentuje zájmy velkého celku – lidstva a biosféry – proti libovůli jednotlivců. Etymologie napovídá jádro věci: proti libovůli, totiž proti zvůli škůdců.

Svoboda v absolutním smyslu je chiméra. Svoboda je vždy svobodou od něčeho a svobodou k něčemu. Lidstvo se postupně osvobozuje od vydanosti přírodní determinaci – neúprosnému boji o život, právu silnějšího, zákonům džungle. Proces osvobozování dospěl až k demokracii, politické svobodě od předchozích totalit, a k sociálnímu státu, který přinesl svobodu od bídy. To je řeč o svobodě od čeho – o postupném překonávání podřízenosti faktorům, na které nemáme vliv. Když však přesměrujeme pohled na otázku svobody *k čemu*, věc už není tak jasná. Téma se ještě rozpadá na aspekty vnitřní a vnější.

Naivně se svoboda chápe jako *možnost dělat, co chci*. Jen maličko hlubší pohled nás přivede k otázce, jak svobodné je naše chtění. Je-li manipulováno společností, reklamou, lákavostí té či oné nabídky, je ještě svobodné? Lze mluvit o svobodě u člověka, jehož chtění je automatickým, nevědomým produktem jeho mozku, výsledkem samovolné interakce vnějších podmínek a vnitřních předznamenání - libostí i strachů, frustrací a podvědomých děsů? Metodiku vnitřního osvobození, získání kontroly nad vlastní myslí, dovedl k dokonalosti buddhismus.

Svoboda v liberální společnosti je nedílně spojována s možností podnikat, realizovat zisk. Růst hospodářské moci úspěšných vede k růstu jejich svobody – dokonce v tom naivním smyslu dělat, co chci – na úkor svobody ostatních, často až k citelnému omezení jejich životního rámce. Svoboda těch nejmocnějších je i svobodou k vyvolávání válek – o tom už byla řeč.

Evoluční tendence k míru nedovoluje *svobodu k čemukoliv*. Nezbytná omezení svobody se však časem stanou zbytečnými. Zrání lidstva k míru, lásce a empatii způsobí všeobecnou kultivaci pohnutek a cílů. Osobním ziskem z vládnutí či podnikání bude všeobecný přínos⁴. Pak *svobodu k čemu* nebude třeba omezovat.

V podmínkách trvalého míru, empatie a kooperace naopak roste svoboda k aktivitám, které člověka činí šťastným: k činnostem motivovaným láskou.

ČLOVĚK MOUDRÝ

Sami sebe jakožto biologický druh jsme nazvali *homo sapiens*, *člověk moudrý*. Realistický pohled na minulost i současnost lidstva vede k trpkému pousmání: kde je ta moudrost? Avšak s vědomím evolučního pacifismu můžeme s jistou hrdostí i dějinným optimismem říci: ano, projevy pacifismu svědčí o moudrosti svých nositelů.

Evoluční pronikání pacifismu do života a struktur lidské společnosti spočívá v proměně lidí jakožto individuí, a současně tuto proměnu vyvolává a dále prohlubuje. Válečné strategie jsou - na mnoha úrovních - postupně nahrazovány mírovými.

Biologickou bázi své existence jsme po celé dosavadní dějiny museli akceptovat, ani v blízké době ji asi ještě nezměníme. Prostor změny je ve sféře našeho myšlení, svobodného rozhodování. Proměna už nyní zasahuje významnou část lidstva, ne jako masu - každého jednotlivého člověka v jeho jedinečnosti. Řečeno s T. G. Masarykem, je to "revoluce hlav a srdcí".

Co je moudrost? *Spojení rozumnosti, lásky a intuice*. Právě to trojí vytváří společně nového člověka, nositele a vykonavatele evolučního pacifismu. A současně, právě a jedině moudrost je nadějí lidstva i přírody v aktuální krizi.

Mem moudrosti

Moudrost je individuální kvalita. Nejprve se vynořovala sporadicky u izolovaných jednotlivců – odtud stará vyprávění o mudrcích, moudrých vládciích či poustevnících. Vývoj mezitím dospěl dál, zárodky moudrosti se zvolna šíří lidstvem. Rozumnosti přibývá vzděláním a informovaností, k lásce vede dobře zvládnuté občanské soužití. Jen intuice se vyvíjí pomalu a ve vlnách, v posledních desetiletích jako by vymírala.

Postupné šíření moudrosti se týká celého lidstva. Je proto na místě mluvit o memu. Různé projevy memu moudrosti se stávají běžnými pro velkou část populace, jsou součástí výchovy, patří k vyžadovaným samozřejmostem, přenáší se a kultivují v posloupnosti generací.

Nutnou podmínkou pro zrození a prohlubování moudrosti je přiměřené bezpečí a zajištěnost života. Aby člověk mohl být moudrý, musí žít, nemůže být trvale hladov ani nucen bojovat. Bída či podvýživa orientují myšlení na holé přežití, plodí nenávisť, násilí a kriminalitu. Od ideálu všeobecné moudrosti tak není odtržitelná sociálně fungující ekonomika.

Avšak ani nadměrný blahobyt moudrosti nesevědí. Současná vyspělá společnost, utápějící se v produkci nesmyslů, brání širšímu rozvoji moudrosti stejně úspěšně jako donedávna všudypřítomná chudoba⁵.

Rozumnost

Rozumnost - racionalita - je schopnost rozvážného, informovaného myšlení a rozhodování. Rozumnost vyžaduje informace, tj. vzdělání, a schopnost s informacemi pracovat - inteligenci, logické myšlení, jistou bystrost. Někdy se akcentuje tzv. "selský rozum", jindy odborné

stanovisko. Zapotřebí je obojího - odborník bez selského rozumu je ohrožen fachidiotismem, zhloupenutím z příliš úzké specializace.

Základním projevem rozumnosti je cílené rozhodování. Skoro všechno, co člověk dělá, je předem promyšleno, naplánováno s cíli v budoucnosti, se zřetelem k budoucím dopadům⁶. Rozumnost v memu moudrosti tedy není svévolná intelektuální konstrukce nebo filosofická vidina: rozumnost v rozhodování je samozřejmá realita.

Proti tomu globální vývoj lidstva - především ekonomiky a populace - je ponechán bezduchému evolučnímu automatismu. Evoluce přírodním výběrem funguje zcela samovolně, s efektem určeným výhradně okamžitými podmínkami. Jakékoli zacílení je jí naprosto cizí. Mění svět součtem okamžitých lokálních změn, vyvolaných náhodnými příčinami - trefně byla přirovnána ke slepému hodináři. V lidstvu, globálním systému nalézajícím se těsně pod stropem možného růstu, je slepota samovolné evoluce fatálně nebezpečná. Blížící se vyčerpání či dosažení limitu zdrojů i environmentální krize jsou toho důsledkem. Jakožto princip vývoje lidské společnosti je přírodní samovolnost už dávno těžko uvěřitelným anachronismem. Existenciálně nezbytnou povinností lidstva je prosadit rozumné rozhodování i v globálních aspektech, v nichž dosud dominuje příroda: *plození potomstva a ekonomice*. Půjde o racionální, vědecky optimalizované rozhodování opírající se o teorii systémů a teorii regulace v podmínkách pozemské biosféry.

Ne každé rozumné, promyšlené, budoucnost předjímající rozhodování je současně i moudré. Moudrost spočívá i v opuštění přízemních, povrchních, krátkodobých, soukromých či úzce skupinových cílů ve prospěch hlubších, obecnějších, ideálnějších motivací. Moudrý volí skromnost a nenáročnost, i když velká většina společnosti považuje za samozřejmou - tj. rozumnou - aktuálně praktikovanou míru konzumního plýtvání. Moudrý volí nenápadné ústraní navzdory obecnému sklonu k sebe prezentaci a klanění se celebritám. Moudrý jen s rozpaky pozoruje všeobecný hon za požitky. Moudrý nemusí být asketou, aby nebyl otrokem slasti ...

Tato omezení rozumnosti na "moudrou rozumnost" nejsou něčím navíc. Rozum sám je časem nutně shledá rozumnými, je-li mu dopřána svoboda a volnost, není-li zakalen či oklamán. Avšak takový "moudrý rozum" už nechodí světem sám - vždy je doprovázen dalšími ingrediencemi moudrosti, láskou a intuicí. Tak od určité úrovně zrání osobnosti nejde už tři složky moudrosti od sebe oddělit.

Láska

Druhou tváří moudrosti - spolu se střízlivou racionalitou - je *láska*. Z mnoha podob lásky jde o tu z buddhistické definice: *Láska je přání, aby ten druhý byl šťasten*. Láska je právě tím rysem budoucího lidstva, který povyšuje emocionální a spirituální kvality z individuální do veřejné sféry. Tím samozřejmě končí veškerý egoismus, nastupuje éra empatie a kooperace.

Láska znamená - v kontrastu k přírodě, z níž jsme vzešli - život v míru v nejširším smyslu slova. V míru mezi lidmi navzájem i ve vztazích s přírodou. Život bez ubližování lidem, živým tvorům, rostlinám, planetě Zemi. Kolik takových vizí bylo utopií, a jsou již běžnou realitou ...

Intuice

Intuice je zdrojem informací a pohnutek, které nelze logickým postupem vyvodit z aktuálního duševního obsahu. Intuici vděčí moudrý za správný odhad nejasné situace, za porozumění psychickým stavům druhých lidí, za správné očekávání budoucího vývoje, za tvůrčí inspiraci, průlomové nápady badatelů a vynálezců ...

Vnitřním zdrojem intuice je životní zkušenost, hluboce zažitý běh světa, rezultující ve schopnost překlenout neznámá fakta. K intuici patří i samozřejmé povědomí evolučního pacifismu, totiž dějinné převahy míru, slušnosti a ohleduplnosti, jež posiluje mysl svého nositele i v situacích ovládaných agresí.

Souběžné prohlubování všech tří aspektů moudrosti je naprostou nezbytností. Mem moudrosti se postupně prosazuje od nejzralejších jednotlivců přes skupinové vztahy, náboženství, kulturu a občanské povědomí až do veřejných institucí. Spojení rozumu a lásky vděčíme za sociální stát. V poslední době proniká princip memu moudrosti i do vytváření vnějšího rámce pro ekonomiku. Zatím vrcholným výkonem je projekt "Green Deal" Evropské unie. Zarputilý odpor všech, kdo profitují z dosud panujících zákonů džungle, není překvapivý. Je však politováníhodné, kolik vzdělavců se jimi stále dává koupit nebo oklamat.

Rozumnost, láska a intuice ... Jak je to těžké! Správné fungování vlastní mysli, správné rozhodování a jednání v životních situacích není ničím zaručeno - to všichni dobře víme z vlastní zkušenosti. Rozum selhává, emoce nás strhávají, intuice se nedostavuje. Jak se správně rozhodovat - od banalit až po situace životního významu? Jak si zachovat pozitivní vztah k protějšku v konfliktech? Kdy ustoupit, kdy bojovat? Jak přesměrovat své myšlení ke skromnosti a střídmosti? Mem moudrosti není dosažitelný pouhým rozhodnutím, pouhou dobrou vůlí. Naštěstí na to nejsme sami. Vnější zdroj intuice, telepatický informační kanál, je klíčovým tématem třetí kapitoly této knihy.

Neodporovat zlému?

K pacifismu neoddělitelně patří úsilí o pokojné řešení konfliktů. V úběžníku dějin vyhlížíme ideální uspořádání, které to umožní - resp. jehož hlavní vymožeností bude umění, jak rozporům předcházet.

Žijeme však v reálném světě, vnořeném do nesmírně konfliktního přírodního prostředí. Jen velmi pomalu se emancipujeme od zel, jež dala příroda lidstvu do kolébky. V tomto prostředí je moudrost často vystavena konfliktu mezi rozumem a láskou. Rozum se tak tak nechá dotlačit k umenšování zla, které jsme nuceni působit při zajišťování vlastní existence. Za samozřejmé považuje bojovat proti agresí, káže aktivní obranu či protiútok. Láska se vzpírá ubližovat - i těm, kteří ubližují nám.

S extrémními postoji se setkáváme v některých náboženstvích. Jejich velikáni jako by ignorovali realitu, nabádají k jednání, jež předjímá ideální uspořádání lidského světa. "Ničení a zraňování živých bytostí se budu zdržovat": hned první závazek buddhistů nemá ve svém absolutním nároku srovnání v celé kultuře lidstva. Ježíš řeší jen mezilidské vztahy, ovšem neméně nekompromisně, a - tím se liší od Buddhy - vyžaduje pozitivní aktivitu: "Milujte své nepřátele. Dobře číňte těm, kteří vás nenávidí" (L 6,27). "Tomu, kdo tě udeří do tváře, nastav

i druhou, a bude-li ti brát plášť, nech mu i košili!" (L 6,29). "... abyste se zlým nejednali jako on s vámi" (Mt 5,39). "Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují" (Mt 5,44).

Existují snad zvláště vyspělí jedinci, kteří to dokážou. Nicméně už apoštol Pavel krátce po Ježíšovi nabádá mnohem praktičtěji (Ř 12,17-21): "Nikomu neodplácejte zlým za zlé. Vůči všem mějte na mysli jen dobré. Je-li možno, pokud to záleží na vás, žijte se všemi v pokoji. ... Když tvůj nepřítel lační, nakrm jej, a žízni-li, dej mu pít. Protože když to učiníš, shrneš řeřavé uhlí na hlavu jeho. ... Nedej se přemoci zlem, ale přemáhej zlo dobrem!".

Ano, to je v naší moci: nepůsobit utrpení, pokud se tomu lze vyhnout. Nemnožit zlo, kde to situace nevyžaduje. A tam, kde to lze, vnést do dění pozitivní motivy: soucit a lásku.

Zvláštním a úctyhodným prostředkem řešení velkých politických konfliktů je nenásilí. Mahátma Gándhí a Nelson Mandela s ním slavili převratné historické úspěchy. Oba případy jsou velmi poučné. Hitler nebo Putin by se jim vysmáli. Jejich odpůrci však byli Angličané. Po mnoho let jednali postaru z pozice síly, protivné nenásilníky pronásledovali a věznili. Ale později, zvláště po zkušenosti s nacismem, nebylo násilné potlačování inteligentních pacifistů nadále únosné.

Historické poučení je jasné: pacifismus (ostatně stejně jako např. demokracie) vyžaduje vyspělé aktéry na obou stranách. Kde lze očekávat, že se odpůrce zastydí, že je schopen soucitu, lítosti, velkorysosti, má nenásilný boj naději. Vnitřně pravdivý, oprávněný a spravedlivý požadavek, prosazovaný nenásilnou cestou proti vzdorujícímu, avšak slušnému odpůrci, stává se "řeřavým uhlím na hlavu jeho".⁷

Realita našeho světa je však docela jinde. Úspěchy nenásilí byly historickým unikátem. Vedou se další a další války⁸. Velké konflikty by měly mírové řešení: pachatelé násilí by museli být vyloučeni z jakékoliv spolupráce a výměny s vyspělým lidstvem. To by ale lidstvo muselo být skutečně vyspělé ...

S agresivními viry a bakteriemi, žravým hmyzem či přemnoženými hlodavci, šelmami a lidskými zloduchy všeho druhu až po Hitlery a Putiny, sumou se všemi, jejichž agresi nelze čelit nenásilně, je bohužel nutno bojovat a fyzicky je porazit jejich prostředky. Boj by měl být veden úsporně a rázně k rychlému konci při pouze nezbytných obětech na obou stranách. Pacifismus pak preferuje budování neprodyšných „čínských zdí“: nechat je žít, ale držet si je od těla. Budoucí lidstvo striktně vymezí svůj chráněný prostor, kde nebudou trpěni, zbytek planety ponechá přírodě.

Současní pacifisté už mají široké pole působnosti ve svém bezprostředním okolí. Každé malé vítězství je krůčkem do budoucnosti. Evoluce lidstva k moudrosti se realizuje v každodenním životě: snad největším jejím dobrem je schopnost činit z odpůrců partnery ve smírném řešení konfliktů - a sám se jejich partnerem stávat.

EVOLUČNÍ SPIRITUALITA

Začínáme novou kapitolu. Dosud jsme sledovali fakta nebo z nich činili víceméně racionální dedukce. Vykročením na pole spirituality tuto doménu relativně spolehlivých jistot do značné míry opouštíme. Východiskem a oporou následujících úvah je empirie, uchopená co možno střízlivě a bez předsudků. Nicméně přece: spiritualita od spiritus, duch. Duchovní praxe je reálná, avšak individuální a subjektivní. Hovořit o ní - i o té vlastní - je nesnadné a choulostivé. Jde o setkání a komunikaci s něčím, co nás radikálně přesahuje, k čemu chováme nejvyšší respekt, k čemu se upínáme s jistou bázňí. Téma samo budí ostych a nejistotu, řeč se uchyluje k naučeným schémátům ...

Proč evoluční spiritualita? I spiritualita se postupně vyvíjí, nabývá nových podob a otevírá nové dimenze spolu s veškerou duševní aktivitou lidstva. V našem specifickém zorném úhlu pacifismu jsou zásadními historickými momenty vystoupení Buddha a Ježíše. Lidstvo se od jejich časů zapletlo do houštiny mnoha náboženství a tisíců jejich odnoží. Velmi mnohé to odrazuje, konkrétní náboženské zakotvení odmítají. Evoluční hledisko nabízí jiné řešení.

Začneme čirou empirií běžného života: vnějším zdrojem intuice. Ve druhé části kapitoly budeme stavět mosty mezi evolučním pacifismem a vybranými náboženskými a spirituálními systémy. Nebudou se řešit témata zasahující mimo empirickou realitu - mj. posmrtné perspektivy. Otázky věčného života či reinkarnace ponecháme otevřené.

Telepatický informační kanál

Zatím jsme řekli: moudrost je spojení trojího - rozumnosti, lásky a intuice. Vnitřním zdrojem intuice je hluboké porozumění lidem a životu.

Intuice má však i významný vnější zdroj. Je jím příjem informací nebo ovlivnění duševních procesů telepatickou cestou - přímo a nezprostředkovaně ve vlastní mysli. Zaměření může být rozmanité - zde máme na mysli výhradně pozitivní účinky. Takové působení přijímá a případně sdílí velká část lidstva na bázi náboženství nebo jiné spirituální praxe, hodnotového nebo filosofického přesvědčení* či individuálně bez systematické reflexe. Může jít o vědomou zkušenost i nevědomělý proces.

O našem protějšku v této komunikaci nevíme nic. Může jít o různé zdroje. Jména a názvy, jimiž bývají označovány, jsou právě jen jména a názvy - o zdrojích telepatického působení fakticky nic konkrétního nevypovídají. Tuto zřejmou neznalost můžeme nejlépe respektovat tak, že zdroj či zdroje pojmenovávat nebudeme. Použijeme nadále označení *telepatický informační kanál*, v krátkosti TIC (z mezinárodně srozumitelného *Telepathic Informational Channel*).

Inspirací pro koncept TIC mi bylo křesťanské učení o Duchu svatém. Vedle poněkud širšího oboru praktické působnosti jsou však i další důvody pro změnu názvu: srozumitelnost v moderním kontextu, větší sdělnost i utlumení negativních historických konotací.

* V té souvislosti lze zmínit mj. Sokratův pojem Daimonion.

Účinky TIC jsou mnohotvárné. V kontextu evolučního pacifismu jde především o pozvolnou proměnu povahy člověka a mezilidských vztahů: efektem působení *TIC je láska, radost, pokoj, tichost, laskavost, dobrota, krotkost, střídmost**. TIC je hlasem memu moudrosti.

Praxe

Avšak to zdaleka není všechno - od TIC můžeme přijímat i "praktické" přispění: *podporu zdravého rozumu, svědomí a mravnosti*. Podporu a korekci běžného myšlení, ale také slušnosti, soucitu, smyslu pro spravedlnost, zodpovědnosti vůči lidem, životnímu prostředí a přírodě, uměřenosti ve spotřebě a osobních ambicích, atd. To všechno by mělo být samozřejmým vybavením člověka, který vykročil na cestu k moudrosti. Opak je skutečností - co chvíli selháváme. Proto naši základní prosbou by mělo být, řečeno s Komenským: "*Dej, abychom při dobrém rozumu zachováni byli*". Totéž se týká i svědomí a mravnosti, emocí a vůle. Toto bychom si měli stále uvědomovat, aniž bychom to museli stále znovu opakovat. Uvalení supervize TIC na sebe sama není vzdáním se svobody, dobrovolným přestupem do říše loutek. Jde právě jen o to, abychom ve své svobodě nedělali chyby.

Jiným okruhem přínosu TIC je emocionalita. Může nám pomoci překonat životní krize a ustát utrpení. Vyrovnat se s vlastními hendikepy a selháními, odpustit viny své i cizí, být kritickými k sobě a velkorysími k druhým. Přijmout sebe a v mezích možností přijímat své bližní, i ty méně přijatelné. Vnímat lidi, s nimiž nás život svádí, jako alter ego - alternativu sebe sama. Vcítit se do jejich situace a duševního stavu ...

Pro člověka, žijícího trvale s vědomím napojení na TIC, se pak stává nezřetelnou hranice mezi myšlením či jednáním ze sebe a z vnějšího zdroje. Každý vlastní výkon či úspěch obsahuje podíl darovaného, každá dobře prožitá chvíle je důvodem k vděčnosti. Štěstí či spokojenost sídlí v mysli - TIC k nim může významně přispívat nebo být jejich původcem. Případně i navzdory vnějším okolnostem - o tom se přesvědčili mnozí postižení, trpící, vězňové ...

Někdy si zásah TIC uvědomíme nebo můžeme uvědomit - například když naše mysl vyprodukuje něco, co ji zjevně přesahuje. Třeba když badatel či umělec po trýzni čekání dostane ten správný nápad - "osvítí ho Duch svatý". Nebo když nás úplně nečekaně ovládne vstřícná pohnutka k někomu, s nímž jsme neměli dobrý vztah, a ledy se naráz rozpustí. To je pak důvod k ještě větší radosti a vděčnosti.

Zvláštní pomoc TIC by měla být vyžadována ve chvílích nejistoty, v rozhodování s dalekosáhlým dosahem, v těžkých situacích, konfliktech, atd. I pro tyto situace můžeme bez rozpaků žádat i očekávat duševní posilu a vedení. Pak může mít zásadní význam rozpoznání zprávy TIC od zavádějící produkce vlastní mysli. Může to být nesnadná a choulostivá záležitost. Základním kritériem je výše uvedený text o ovoci TIC: působení ve směru lásky či soucitu, míru, harmonie, spolupráce ... Naopak zdaleka ne vždy k vyplnění našich přání a představ, byť by se nám v dané chvíli jevily správné či oprávněné. Někdy může jít i o varování nebo přímo zákaz.

* Viz Bible, Gal. 5,22.

V případě nejistoty lze pravost zprávy testovat či ověřit. Způsob testování je individuální, každý si ho může a musí najít a nacvičit sám. Příkladem je postup podle Kateřiny Sienské: představ si co nejživěji, že instrukci přijímáš za svou a začínáš vykonávat. Zmizí-li tíseň, mysl naplní klid, teplo či záře, je zpráva pravá. Trvá-li nejistota, bloudíš v zákrutech vlastní mysli. - Jiní našli potvrzující příznak v nějakém fyziologickém projevu vlastního těla, např. brnění určitého prstu, které se nikdy jindy nevyskytuje. Ještě jiní požadovali potvrzující nezávislou zprávu nepravděpodobným způsobem, který sami určili - např. Gedeon (Bible, Soudců 6, 37-40), Wilkerson (viz David Wilkerson: Dýka a kříž). Univerzální způsob neexistuje.

TIC působí někdy i zcela nečekaně, vpadne do mysli nezávan či nepozorován. Jestliže o něm již víme a přínos jeho působení si uvědomujeme, máme možnost aktivaci TIC jakožto informačního kanálu přispět *pokorou, vůlí a touhou*. Pokora - totiž připravenost na nečekané a možná i nepříjemné instrukce či převrácení vlastních představ. Vůle - pevné rozhodnutí tyto instrukce plnit a jim se podříditi. A pak, když dojde na věc, je vykonat, třeba i přes velké potíže nebo osobní nechuť. A touha, aby to celé fungovalo, aby moje mysl zůstávala v onom spojení, abych "si neseděl na vedení". Aby TIC působil a já slyšel, chápal a měnil se.

TIC může působit na všechny lidi i zvířata. Zpráva pro mě tak může přijít i skrze jiného člověka, který nevědomky udělá nebo řekne něco, co zapadá jako významné sdělení do mé životní situace. Totéž se může stát i skrze zvíře.⁹

Abychom trochu zchladili nadšení: ne všechno lze zařídit telepatickou cestou. V modlitbách často vyprošovaná změna objektivních okolností, zásahů na energetické či hmotné úrovni, přesahuje rámec TIC.¹⁰

Vědecký důkaz TIC neexistuje. Vědecké objektivizaci stojí v cestě sama povaha TIC: jeho působení není nárokové, lze o něj prosit, nikoli však si ho vynutit nebo nějakou rutinou na povel vybudit. Působení TIC je dar. Vědomí spojení s TIC však subjektivně zvyšuje kvalitu života. To je skutečný důvod překvapivé historické skutečnosti: značná část lidstva po celá staletí věří něčemu, co nelze objektivně doložit. Ale "funguje to" - setkáváme se s tím ve své mysli ...

Obrovský pokrok lidstva, za který vděčíme vědě a technice, je dílem lidským - to je častý a silný argument proti spiritualitě, náboženství, církvím. Co dokázaly během téže doby? Dýchavičně a ani ne úplně se vymotaly z temnot středověku. Kde se však bere jistota, že výkony vědců a techniků jsou dílem člověka samotného? Není i v nich významný podíl darované inspirace? Badatelé a vynálezci často těžce a dlouho bojují, čekají na správný nápad. Průlom je všechno jiné než výsledek rutinního postupu. Mnozí tuší, že za něj nevděčí jen své genialitě a vytrvalosti.

Závady v komunikaci

TIC někdy promlouvá a jindy mlčí. Není to příjemné a může to člověka pořádně potrápiti. Živou zkušenost jeho přítomnosti alespoň občas potřebujeme. Nicméně ani mlčení nemusí znamenat, že kontakt je přerušeno. Korekce činnosti naší mysli probíhá nevědomky. Jestliže jsem upřímně vydán působení TIC, smím se směle domnívat, že působí. Vyprošuji-li si instrukci k nějakému rozhodnutí, které nespěchá, musím vydržet nedělat nic - a být ve střehu, protože rada může přijít v nečekané podobě. Horší je, když věc nesnese odkladu, TIC mlčí a mysl je zmítána nejistotou. Podle již zmíněné Kateřiny Sienské to znamená, že rozhodnutí je

ponecháno na mně. S prosbou o dohled TIC nad mým rozhodováním udělám to nejlepší, co je v mé moci. Výsledek nemusí být prvoplánově příznivý: nikdy nevíme, co má jaký smysl a kam věci směřují v aktuálně neznámé perspektivě.

Mystickové hovoří o *temné noci duše* - někdy i mnohaletém období absolutního ticha. Nepochybně se to týká TIC. Nevíme nic o technických podmínkách této komunikace, o jejích možnostech a třeba i nutných či zákonitých "odstávkách". Neobejde se to bez trpělivosti a důvěry. Lidé, kteří jsou spirituálně zaměřeni a vydávají se do působení TIC, přestojí i dlouhé periody bez explicitních důkazů jeho aktivity. Stačí si uvědomit, co všechno se nám za tu dobu podařilo, co všechno jsme mohli zkazit a nezkazili - a že to asi nebyl jen vlastní výkon.

Rubem očekávání telepatické komunikace je nebezpečí, že budeme TIC přičítat něco, co vyprodukoval náš egoismus. Stále jsme ohroženi, že sedneme na lep sami sobě: co si vědomě nebo v skrytu duše přejeme, jaksi přednostně aspiruje na záměnu s instrukcí TIC. Smutnou karikaturou je situace, kdy se na místo zdroje telepatického působení vloudil škůdce - nějaká entita vedená negativními pohnutkami. Duchovní zlo je neobyčejně nápadité v klamání lidské mysli. Mistrně využije každou slabinu, zahladí frustrace a komplexy méněcennosti, přináší úspěch a uspokojení. Nejraději se chytá dobrých úmyslů. Historie je plná pachatelů nejrůznějších zvěrstev, jichž se dopouštěli pro zdánlivě dobré cíle. Exemplárním příkladem je násilné prosazování jediného správného náboženství, ať už kteréhokoliv. Cíl prostředky nesvětí, právě naopak: nečisté prostředky znesvěť jakkoli svatý úmysl. Ovládne-li jediný krok agresivita, vede celá další cesta do pekel.

Účinnou ochranou proti duchovnímu napadení je zralá moudrost, ideálně i praxe v komunikaci s TIC. Vždy platí univerzální kritérium, "strom se pozná po ovoci"^{*}. TIC má vždy pozitivní vliv na vlastní mysl i vnější vztahy, vnáší harmonii, koresponduje s memem moudrosti. Sebestředné, agresivní či rozkladné motivace nemohou být z TIC. Sektáři, kteří svatými řečmi ohlupují své posluchače a budují si kult osobnosti, jsou vším jiným než tlumočníky TIC. - Nejsme-li si původem svých pohnutek či smýšlení jisti, máme vždy právo žádat potvrzení.

Tragickou závadou je vzpoura proti TIC. Člověk, který již zakusil komunikaci zprostředkovanou TIC, se vědomě uzavře jeho působení. Informační kanál je neopravitelně přerušen. Dotyčný ztrácí zdroj vedení a duševní síly, který je všem ostatním k dispozici. Ať už se to v konkrétní situaci jeví jakkoli, stal se z vlastní vůle duševním mrzákem.

Aktuální stav komunikace s TIC je poznamenán celkovým odklonem lidstva od spirituálního zaměření, statisticky významnou ztrátou citlivosti, snad i zakrněním přijímacího orgánu. Hranice však nevede ostře podle aktivních spirituálních zájmů. Mnozí z těch, kdo se ničím takovým neprojevují, ve skutečnosti čerpají z nevědomé komunikace s TIC. Nepřímo o tom svědčí jejich pokročilost směrem k memu moudrosti¹¹.

^{*} Viz Bible, Mt 12,33.

Zdroj TIC: tradiční odpovědi

Odkud se bere TIC? Kdo je naším partnerem na druhé straně? Možných odpovědí je bez konce. Zmiňme se alespoň o některých.

Duchovní prostředí

V našem kulturním prostředí je zvláště silný komplex nauk a praktik, zastřešovaný termíny ezoterika, hermetismus, New Age, psychotronika, biomedicína aj., částečně sem spadá i animismus. Seriozně provozované aktivity je často obtížné rozpoznat od podvodného byznysu s lidskou důvěřivostí. Společné označení přijatelné pro představitele všech těchto směrů neexistuje, vnější svět je shrnuje pod nepřesný rámcový termín *ezoterika*.

Společným znakem všech ezoterických směrů je předpoklad, že - vedle fyzického prostředí - jsme ovlivňováni jakýmsi aktivním fluidem, vymykajícím se existujícím možnostem evidence či měření. Toto prostředí je bohatě strukturováno: obsahuje složky jemnohmotné, spirituální, astrální, aj., kladné i záporné, prospěšné i škodlivé. V New Age se s oblibou hovoří o energii či energiích, čímž se samozřejmě nemyslí energie ve fyzikálním smyslu. Spiritismus kolem nás vidí duše zemřelých, biomedicína tělesné aury, animismus duchy přírody, atd. Je nutno zdůraznit, že mnohé techniky, používající řeč některého z těchto konceptů, přesvědčivě fungují.

Působení TIC může být vysvětleno pozitivními energiemi, inteligencí Veškerenstva, přátelskou pomocí nějaké specifické či blíže neurčené duchovní sféry, atd. Mohlo by se zdát, že je celkem jedno, které vysvětlení použijeme - hlavně, "že to funguje". Opravdu? Přípodobním situaci ke komunikaci v internetu. Zde se napojujeme pomocí adres - a je naprosto zásadní, jakou adresu použijeme. Na tutéž otázku můžeme dostat mnoho odpovědí, k témuž problému mnoho nabídek řešení. Všechny mohou vypadat účinně a některé mohou i dobře fungovat. A přece to mohou být lži, zlodějské pasti či zdroje počítačových virů. Jen některé zdroje jsou "pravé", nic záluďného se za nimi neskrývá, jejich jediným cílem je řešit náš problém. Tak ani ezoterické fluidum není bezproblémovou studnicí, z níž nám na vágní zavolání vždy přijde správná, hluboce informovaná, nejlepší možná odpověď. Ba právě naopak: bez důrazného omezení možných zdrojů můžeme být vystaveni čemukoliv. Naprostá nepřijatelnost *zatemňování mysli omamnými látkami* (terminologicky cituji z pěti základních buddhistických předsevzetí) je pak mimo diskusi. Psychotropní látky otevírají mysl docela jiným směrem než k TIC.

Výhradně pozitivní a prozíravé působení TIC předpokládá zdroj obdařený moudrostí, tj. hlubokým vhledem a láskou nevychýlenou sobeckými zájmy. Více či méně vágně specifikované ezoterické "adresy" to nezaručují. Pro vymezení duchovního patronátu, spolehlivého zdroje TIC, se můžeme obrátit k tisíciletými ověřeným duchovním praxím velkých náboženství. Podívejme se podrobněji na vybrané reprezentanty abrahámovských a karmických systémů, křesťanství a buddhismus. Jsou zvláště silné svým demokratiem: v době svého vzniku vyřešily největší problém toho času - katastrofální sociální nerovnost. Utlačěným a vykořisťovaným nabídly novou perspektivu "sub specie aeternitatis", v níž si byli všichni rovni.

Křesťanství

Zdrojem TIC v křesťanství je Duch svatý, v teologii poslední ze tří osob božích. Je původcem pozitivního božského působení v našich myslích. Opačného směru vzájemného informačního spojení k onomu, který se z naší strany uskutečňuje v modlitbě. Je jediným prvkem celé křesťanské věrouky, o kterém se lze empiricky přesvědčit. Je nedílnou součástí moudrosti. O Duchu svatém převážně platí, co bylo řečeno v souvislosti s TIC, a – kromě čistě teologických spekulací – to platí i naopak.

Zkušenost utvrzuje přesvědčení, že aktivní entita na druhé straně této komunikace je nositelem plné realizace memu moudrosti. V křesťanské víře je to sám *Bůh*.

Biblickým předobrazem Ducha svatého je starozákonní komunikace mezi Bohem a jeho vyvolenými. "*Stalo se slovo Hospodinovo ...*" mnohokrát uvádí Boží řeč, instrukci pro osloveného či vzkaz určený králi či národu. Již plně přítomna je tu telepatická forma přenosu informace. Jde však o jednotlivé, výjimečné situace, oslovení vybrané osoby, jež je většinou pouhým prostředníkem. Rozšíření na velký počet příjemců či snad celé lidstvo ohlašuje až Ježíš: "*... Otec váš nebeský dá Ducha svatého těm, kteříž ho prosí ...*" (Luk.11,13).

Historicky je Duch svatý na prvním místě spojován s tzv. *dary Ducha* (Sk.2, 1Kor.12). Z nich dary mluvení v cizích jazycích, jeho výkladu, moudré řeči a proroctví spadají pod výše uvedenou definici TIC, dar uzdravování ji přesahuje. Z vnějšího pohledu jde o nadpřirozené jevy. Vyskytovaly se hojně v první křesťanské generaci, později pak jen nepravidelně a krátkodobě v tzv. letničních (charismatických) společenstvích. V naší době jde o mimořádné úkazy. Jejich výskyt neměl vždy jen pozitivní vliv, někdy byl i přeceňován a provázen napětím v mezilidských vztazích. Pro naše úvahy zaměřené na celé lidstvo, nejen několik vyvolených, jsou dary Ducha poněkud odlehlým aspektem.

V kontextu evolučního pacifismu je aktuálnější již zmíněný biblický text v Gal.5,22: "*Ovocem Ducha je láska, radost, pokoj, tichost, laskavost, dobrotá, krotkost, strídmost.*"

Vědomě prožívaná přítomnost Ducha svatého je jakousi civilní alternativou kontempace. Extatické zakoušení Boží přítomnosti považují mnozí křesťanští mystikové, především mezi řeholníky a poustevníky, za vrchol křesťanovy pozemské cesty. Vede k němu mnohaletá vyčerpávající modlitební a meditační praxe, vyžadující celibát, sebezapření a úplné opuštění běžného životního rámce. Přitom sebevětší úsilí, askenze a vytrvalost nezaručují dosažení cíle. "Obyčejný" život v napojení na Ducha obvykle přináší mnohem skromnější, avšak spolehlivě dosažitelné výšiny: život je provázen tichou radostí a vděčností.

Závady v komunikaci již byly probrány v souvislosti s TIC. Tragickým selháním je *hřích proti Duchu svatému*. Mysl, která již byla ve spojení s Duchem, se vlastním uvědoměným rozhodnutím zablokuje proti jeho působení. V křesťanské teologii je to jediný hřích, který nemůže být odpuštěn. Odsouzení je obsaženo už v samotném činu: ztráta božského vedení eliminuje možnosti duševního pokroku.

Politováníhodná selhání komunikace s Duchem provázejí historii křesťanských církví, stejně katolické, pravoslavných i protestantských. V životě církví, církevních obcí či sborů nastávají problémové situace - to už je přirozenost lidských společenství. Představení, faráři či staršovstva pak často nehledají vedení Duchem: postupují z pozice autority, opírajíce se o církevní právo, tradici, řády atd. Zdůvodnění nacházejí v bibli, přičemž mnohdy jde o vytržený text, posunutí významu chtěným směrem - ale především je zapomenuta Ježíšova základní

instrukce "miluj bližního". Z bible lze tímto způsobem zdůvodnit cokoli včetně upalování kacířů a čarodějnic. Taková rozhodnutí přinášejí fatální následky v lidských osudech, ve šťastných případech jen hořkost na zbytek života. Církev žije víc ze svých tradic, zaběhlých pořádků či fundamentalistického výkladu bible než ze spojení s Duchem. Je to jedna z hlavních příčin masového odlivu věřících.

Nicméně, kde se mu člověk otevře, Duch svatý působí - a jeho působení je nanejvýš přínosné pro člověka i společnost.

Buddhismus

Buddhismus* pracuje s vlastní podobou evoluce v podobě koloběhu karmy a samsáry. Posloupnost bytostí je příležitostí pro postupný duchovní růst, vrcholící osvícením. Na rozdíl od evoluce však neprobíhá samovolně - vyžaduje úsilí, intenzivní meditační praxi a přísné normy praktického života. Nejběžnější je však stagnace s malými výkyvy "nahoru" a "dolů". Nepříznivou alternativou je regrese, propad z dosažené duchovní úrovně.

Buddhismus, ač vznikl v kruté době kolem poloviny 6. století před Kristem, je nekompromisně pacifistický. Mezi všemi i daleko pozdějšími duchovními systémy vyniká svým odmítáním násilí.

Základní etickou normou jsou první čtyři *předsevzetí*:

- Ničení a zraňování živých bytostí se budu zdržovat.
- Brání toho, co není dáváno, se budu zdržovat.
- Nepravdivého a zraňujícího mluvení se budu zdržovat.
- Zatemňování mysli omamnými látkami se budu zdržovat.

Předsevzetí jsou svébytným vyjádřením memu moudrosti. Kladou větší nároky než odpovídající příkázání abrahámovských náboženství. Další předsevzetí, směřující k askezi, jsou určena především mnichům.

Původní podoba buddhismu, théraváda, s dějinným optimismem evolučního pacifismu nesouzní. Život vnímá čistě negativně, jeho dominantním rysem je utrpení. Cílem duchovního úsilí je ukončit koloběh rození a umírání. K tomu je třeba "odžít" stávající a nevytvářet další karmu - špatnou ani dobrou. Adept se má "udržet na ostří nože", nepřepadat na stranu zla, ale ani na stranu dobra. Činy lásky a soucitu nesmí sklouznout k ulpění na výsledku, jež by bylo zdrojem nové karmy†.

Pozdější varianty (mahájána, vadžrajána, zen) jsou ovlivněny jinými duchovními systémy. Jsou celkově pozitivnější, avšak komplikovanější a méně jednoznačné. Vytvořily obsáhlou metafyziku. Mají více pochopení pro lidské slabosti, tíhnou k formálním náboženským rituálům, čímž vytvářejí prostor i pro lidovou zbožnost.

Buddhismus nabízí tři zdroje TIC:

* Z mnoha variant buddhismu komentuji théravádu, s níž mám vlastní aktivní zkušenost.

† Lásky je přání, aby ten druhý byl šťasten. Soucit je přání, aby ten druhý netrpěl. Přání je myšlenka, kterou vysíláme do univerza. Nesmí se zvrhnout ve chtění či touhu, kdy chceme prosadit svou vůli. Nebýt lhotejný k věci samé a současně neupadnout do chtění je zvláštní výkon vyspělé mysli (ve vlastní terminologii buddhismu *moudrost*).

- univerzální, všudypřítomné, neosobní vědomí, jež je základem vesmíru. Spojení s ním je osvobozením od ega, omezujícího já (ve vlastní terminologii buddhismu *intuice*),
- *bodhisattvové*, duchovně vyspělí lidé, kteří slouží duchovnímu pokroku ostatních. (např. minulá vtělení Buddhy, Ježíš, aj.),
- propojení ega s jiným egem (ve vlastní terminologii buddhismu *telepatie*. Na rozdíl od předchozích může trpět karmickou zátěží).

Buddhismus je poctivě ateistický, pojem boha vůbec nezná. Paradoxně díky tomu může být až neskutečně tolerantní k (rovněž tolerantním) vyznavačům teistických věr. Z výše uvedených možných zdrojů TIC první přesahuje obzory našich úvah. Druhý a třetí spolu představují typ evolučního božství. Všechny tři pak souzní s pochopením božství jakožto vysoké formy spirituality uvnitř našeho světa.

Coby vládní ideologie buddhismus dlouhodobě uspěl pouze v Tibetu, a to především díky izolaci od ostatního světa. Tisíce mnichů se věnovaly náboženským aktivitám a žily relativně zajištěně, zatímco lid, který je živil, setrval až do čínské okupace ve středověkých poměrech. Teoretické nenásilí nepanovalo beze zbytku, dobrovolnou kázeň podle potřeby utužoval represivní aparát. Při veškeré úctě to nebyl příklad udržitelného modelu lidské společnosti.

Buddhismus je především duchovní učení, návod k duchovní cestě pro jednotlivce či malé komunity. Je historicky prvním velkým výtryskem ideologie nenásilí, významným konkrétním projevem evoluce k pacifismu. Ačkoliv si toho není vědom, je imanentně evoluční: duchovní pokrok jednotlivců posouvá celou společnost.

Filosofická alternativa

Vedle náboženských a ezoterických vysvětlení TIC lze zmínit i jedno filosofické, které bychom mohli označit jako extrémní či důsledný platonismus. Svět v té podobě, jak jej zakoušíme, neexistuje. Vše se odehrává jako virtuální realita v gigantickém informačním prostředí (vedle jiných možností přímo v boží mysli, viz George Berkeley). TIC je informační propojka od "provozovatele programu". Domyšleno jde o variantu stvořeného světa se stvořitelem vně tohoto světa - vlastně o tradiční model stvoření v křesťanské teologii. Slabiny stvořitelského mýtu diskutují ve spisku o křesťanství.

To však neznamená, že by to tak nemohlo být. Jen stvořitel by musel být úplně jiný, než jsme si dosud představovali boha. Možná řešení nejsou omezena. Je však těžko si představit, že inteligentní stvořitel zamýšlel svět takový, jak jej známe. Skutečnost by nasvědčovala spíš tomu, že se něco pokazilo: láskyplnému tvůrci se dílo vymklo z rukou, nebo: v čistě technickém procesu či experimentu se nedopatřením líhnou formy života bojující o štěstí ...

Zdroj TIC: evoluční model

Evoluční božství

Je velmi málo pravděpodobné, že bychom byli jedinou myslící formou života. Vesmír je obrovský, příležitostí ke vzniku života je mnohem víc. Stejně málo pravděpodobné je, že bychom právě my byli formou nejvyspělejší. Vývoj života na Zemi až po nás trval necelé čtyři

miliardy let. To je méně než třetina stáří vesmíru – bylo tedy dost času pro vznik myslících forem života už před námi.

Konečně je rozumné předpokládat, že evoluční směřování vyspělých forem života je zákonité. Kdykoli a kdekoli ve vesmíru se evoluce života dopracuje vědomí a rozumu, přikloní se nutně k lásce a míru. Nejsme vesmírný unikát, nýbrž jen opakujeme cestu, po níž prošly jiné živé formy před námi.

Je tak velmi dobře možné, dokonce pravděpodobné, že ve vesmíru existovaly nebo aktuálně existují formy života, jedinci nebo společenstva, dalece vyspělejší než my. Bytosti nám podobné někde daleko, nebo zcela jiné třeba i s námi se prolínající v našem čase i prostoru - fyzické aspekty jejich existence nejsou v našem kontextu relevantní. Jejich vyspělost nutně znamená, že jsou daleko soucitnější a láskyplnější, než si vůbec umíme představit. Ale také, že jejich schopnosti ovlivňování světa, včetně přenosu informací, mohou být pro nás nepředstavitelné.

Toto je přirozená teologie, střízlivá představa o bohu. Můžeme se směle domnívat, že ony láskyplné a soucitné bytosti, disponující pro nás nepředstavitelnými schopnostmi, se v nějaké míře angažují v náš prospěch. Proti takové víře se jako námitka uvádějí fyzické překážky, mj. obrovské rozlohy vesmírného času a prostoru. V rámci nám známých podob života a komunikace si takové působení neumíme představit. Co však je v moci bytostí, jež nás vývojově předešly, nemůžeme předpokládat. Koneckonců může být pro nás připravena nějaká forma umělé inteligence, emitor cíleného vlivu, působící dávno po zániku živé formy, která jej vytvořila.

Forma života proti nám dalece vyspělejší: jistě by mohla být kompetentním rádcem i zdrojem přínosných korekcí našeho myšlení. Nic víc o zdroji TIC nepředpokládáme. Zůstává zcela mimo naše příběhy, mýty, obrazy či popisy: o něm samém nevíme nic. A nebudeme vědět, dokud sám neuzná za vhodné svou identitu odhalit.

Jak dlouho už ony vyspělé bytosti na lidstvo působí? Zde se kruh uzavírá.

Motiv stvoření v evolučním modelu

Bohorovnost, s níž evoluční biologové píší o svém tématu, je poněkud křečovitá. Příliš mnoho otázek je stále bez odpovědi. Některé mechanismy popisované jako fakt jsou pouhými hypotézami. Některé argumenty neutají, že přání bylo otcem myšlenky. Nicméně lze očekávat, že mezery budou postupně vyplněny. Kreacionismus jakožto alternativa neobstojí.

Jen s člověkem by to mohlo být jinak – stvořitelský mýtus by mohl reflektovat část skutečnosti. Je možné, že za evoluci současného druhu homo nevděčíme jen přírodnímu výběru. Evoluce inteligence ve vesmíru by - vždy od dosažení určité úrovně – mohla budít či urychlovat podobný vývoj dalších forem inteligentního života. Sami už umíme měnit genetický kód některých rostlin a živočichů. Jen o maličko dál je tvorba celých druhů s předem definovanými vlastnostmi. Souběžně vzniká raketovým tempem umělá inteligence a svět autonomních robotů - to je fakticky nová forma života myslící o mnoho řádů rychleji než my, kteří jsme ji stvořili. Nemohlo se něco takového podílet i na vzniku druhu homo?

Téma pro žánr sci-fi by mohlo vypadat třeba takto: *Vyspělá inteligence X obývající vesmírný systém Y se rozhodla kolonizovat populaci antropomorfních primátů na vzdálené planetě Zemi*

v soustavě hvězdy Slunce v galaxii Mléčná dráha. Na několika jedincích byly telekineticky provedeny cílené genetické zásahy. Záměr se bohužel vymkl kontrole. Importovaná inteligence se částečně podřídila přirozené agresivitě místní biosféry. Vznikl nový druh s velmi rozpornými vlastnostmi. Pokusy vrátit vývoj k plánovaným cílům byly zatím jen částečně úspěšné. Vývoj je opakovaně strháván k naturálním formám, v nichž dominují agresivní projevy. (Potud je to v hlavních rysech jen převyprávění biblického příběhu o stvoření člověka.) Inteligence dalece přesahující místní poměry je zodpovědná za masivní přemnožení nového druhu. Kriticky hrozí rozvrat klimatu a biosféry na celé planetě.

Fascinujícím domyšlením je vize vesmíru poblíkávacího centry vyspělého myslícího života, propojenými neviditelnými pouty vzájemných vztahů. Života, který se rodí z přírodní evoluce usměrňované či urychlované těmi, kdo aktuálně nesou pochodeň vesmírné inteligence, převzatou od předchozích. Vesmíru oduševnělého myslícím životem napříč prostorem a časem. Nikoli nejméně strhující představa o bohu ...

TIC: shrnutí

Celkem dobré fungování náboženství - živá spiritualita věřících - i jiných duchovních praxí by mělo vzbudit pozornost sekulární společnosti. Jen hlupák se může spokojit vysvětlením, že za tím vším je pouhý sebeklam. Ve skutečnosti jde o tak či onak systemizovaný kontakt s TIC.

Oproštěním od vazby ke stvořiteli a režiséru světa se *telepatický informační kanál* paradoxně přibližuje původnímu Bohu abrahámovské víry: bylo zakázáno si jej jakkoliv představovat. Mysl je ušetřena matoucích schémat, jimiž prostou duchovní podstatu překryla náboženská a metafyzická tvořivost. Idea nespécifikovaného božství, působícího prostřednictvím TIC, je natolik jednoduchá a současně nesvazující, že by snad dokonce mohla odpovídat skutečnosti. Současně by mohla být – na rozdíl od náboženských systémů - přijatelná i pro soudobého sekulárního člověka.

Co se nám nedostává na vlastních schopnostech a kvalitách, můžeme čerpat z pramene nesrovnatelně povolanejšího. Dostupný zdroj informace, jemuž je bytostně vlastní mem moudrosti, je pro sekulární lidstvo něco docela nového. Není diskreditován žádným propadem z minulosti. I ateista či materialista může vážně přemýšlet o tom, že by tu možnost komunikace mohl vyzkoušet. A tak snad i objevit její moc ...

Epilog

Evoluce myslícího lidstva směřuje k moudrosti a všeobecnému míru. Je to zákonité, neboť tam směřuje i jeho touha. A tvůrcem své budoucnosti je stále víc ono samo.

Ne však samo. Děje se to za významné pomoci neznámé vyspělé formy života, jež dosáhla oné evoluční mety dávno před námi. Působí v podobě telepatického informačního kanálu uvnitř našich myslí.

Blízké cíle jsou velmi konkrétní: společně uskutečnit proměnu, která nás vyvede ze slepé uličky fatálně bezcílné, nás i Země ničící konzumní společnosti. Abychom vůbec přežili.

Vzdálený cíl není skromný: dovršit evoluci druhu homo, aby konečně byl i *sapiens*.

**INŽENÝRSKÁ VÍRA:
KŘESŤANSTVÍ PRO ATEISTY**

Cestou k evolučnímu křesťanství

Moderní civilizace vznikla na křesťanské půdě a křesťanství je v ní stále živé. Současná vyspělá západní společnost však tento svůj základ čím dál více opouští. Kostely se vyprazdňují, biblické imperativy a citace už dávno nepatří ke všeobecnému přehledu, spolehnutí na vyšší moc už nestabilizuje lidskou psychiku v krizích a utrpení, bázeň před Hospodinem nekoriguje člověkovy touhy a pohnutky. Potřeba duchovní výživy však tkví hluboko v lidské psychice, její absence vede k frustraci a ztrátě pocitu štěstí.

K tradičnímu náboženství se už vrátit nelze¹². Nerezonuje s dobou, je beznadějně zastaralé. Vzniklo ve starověku ve zcela jiném myšlenkovém rámci. Porozumění v naší době vyžaduje historický výklad, odhalování nezřejmého smyslu pojmů, občas i "tanec na laně" kolem mýtů, jejichž pravdivost v současném smyslu není relevantní.

Rozhodným krokem k nové podobě křesťanství byla demytologizace, zahájená německými teology v první polovině 20. století, u nás představená především prof. Otakarem Fundou. Navazuje na reformaci - očistu křesťanství od nebiblických historických nánosů. Demytologizace pokračovala úsilím o nalezení toho čehosi, co je samou podstatou křesťanské víry, analýzou samotné bible. Rozbor biblických textů opřený o historické, jazykové, religionistické aj. vědecké poznatky si kladl za cíl rozpoznat vlastní duchovní jádro na pozadí druhotných obsahů. Přístup je vysoce odborný: mýtus není smyšlenkou či báchorkou, nýbrž - za prvoplánovým obsahem - především cennou výpověď o autorovi či společenství, které text tradovalo. --- Demytologizace v mnoha případech skončila katastrofou: četní její protagonisté se stali ateisty. Dopustili se chyby, pochopitelné, nicméně fatální: omezili se na akademickou rovinu, odbornou analýzu textů. "Odlupovali slupky", až jim nezbylo nic. Paradoxně a poněkud nadutě ignorovali živou víru, zcela reálný a zjevně přínosný duchovní život věřících, jímž byli bezprostředně obklopeni.

Nechci tvrdit víc, než za čím mohu stát svým poznáním a zkušeností. Konkrétně vlastní zkušeností víry, více než padesáti let pravidelné účasti na evangelických bohoslužbách a třiceti let v charismatické modlitební skupince. Na tom základě zjišťuji, že jediným prvkem křesťanského učení, o němž se lze empiricky přesvědčit, je Duch svatý. Ve snaze přiblížit toto poznání modernímu sekulárnímu člověku jsem formuloval zprávu o *telepatickém informačním kanálu* (TIC), jež tvoří třetí část studie "Evoluce myslícího druhu".

Je až překvapivé, jak snadno lze velkou část křesťanské víry reinterpretovat v tomto kontextu. Ne však celou dogmatiku - a máme-li být poctiví, právě tím musíme začít. Rovněž posmrtný či věčný život nepatří k tématům tohoto přemýšlení. Klíčový termín křesťanství - spasení - dostane konkrétní význam v tomto životě.¹³

Dva příběhy

Věcným pohledem lze v křesťanském učení rozpoznat dva bloky či příběhy, jež spolu navzájem téměř nesouvisí a vzájemně se nijak nepodmiňují. Nazvěme je příběh osvobození a příběh stvoření.

Příběh osvobození je předznamenán vyvedením Židů z egyptského otroctví a doveden k vrcholu učení o spasení Kristovou obětí. Historicky objímá vývoj židovsko-křesťanské

zbožnosti od počátku do konce: vyvedení z Egypta se datuje do dvanáctého století před Kristem, učení o spasení se definitivně ustavilo ve čtvrtém století po Kristu.

Zpráva o stvoření světa, umístěná na začátku bible, je krátký text úplně jiného druhu. Vznikla někdy v době kolem babylónského zajetí (585 př. Kr.) jako židovská alternativa nejružnějších stvořitelských mýtů okolních národů, jejichž motivy v řadě detailů zahrnuje či reflektuje. Patrně šlo především o ochranu Židů před babylónskými kultury - vlastně o vyplnění mezery v židovském učení, která se v prostředí plném cizích bohů a výkladů světa stala citelnou.

Příběh stvoření se v moderní době stal kamenem úrazu - předmětem konfliktu s vědou. Drobné ústupky na straně kreacionismu umožnily překlenout propast poněkud vratkou lávkou. Důvod, proč příběh stvoření v původním rozsahu nelze udržet, je však jiný. Spočívá v samotné křesťanské teologii: celek tvořený oběma příběhy je vnitřně rozporný. Není to příjemné téma: odmítnutí stvořitelského mýtu je drastickým zásahem do hluboce zažitého paradigmatu. Raději tím začneme, ať to máme za sebou.

Kritika stvořitelského mýtu

Fundamentalistický kreacionismus - teorie o stvoření světa v šesti dnech před několika tisíci lety - je snad už vyřízená kauza.

Pro velmi mnohé křesťany je stvořitelský mýtus okrajové téma. V jejich víře nehraje žádnou roli, v jejich přemýšlení nevystupuje jako východisko ani jako argument. Jejich víra v boží přítomnost se neopírá o představu tvůrce a provozovatele světa. Bůh je ten, na koho spoléhají, ke komu se obracejí v modlitbě - neviditelný a nevyzpytatelný partner duše. Jestliže tito lidé odmítají kritiku stvořitelského mýtu, činí tak jen ze setrvačnosti, respektu a bázně.

Mezi křesťanskými intelektuály je však živá modernizovaná podoba kreacionismu: Bůh je stvořitelky aktivní prostřednictvím evoluce (Pierre Teilhard de Chardin, Marek Orko Vácha, ...). Pro mnohé křesťanské teology a filosofy je "stvořitel" definicí boha. Ostatně je tomu tak i v apoštolském vyznání víry: "Věřím v Boha, otce všemohoucího, *stvořitele nebe i země, ...*". Katolický filosof Jiří Fuchs uvedl jako první důvod víry v Boha: "Svět přece nemohl vzniknout z chaosu sám od sebe". Vypadá to jako odpověď na filosofickou nebo vědeckou otázku po vzniku světa. Korektní odpovědi na filosofické a vědecké otázky musí mít čistě racionální podobu. Zde se však - v kritické diskusi - argumentuje vírou.

Víra v boha stvořitele je současně významným znakem, který s křesťanstvím spojují nekřesťané všeho druhu, jakož i akademická religionistika.

Existuje však vážný důvod, proč biblický stvořitelský mýtus explicitně odmítnout. Dva již zmíněné příběhy - *stvoření a osvobození* - spolu více než jen nesouvisejí: jsou v podstatě neslučitelné. Bůh stvořitel je vševědoucí a všemocný. Bůh osvobozující je z principu dobrý, milosrdný, láskyplný. Tato kombinace vede ke dvěma konfliktům - vnějšímu a vnitřnímu, ve světě i v učení.

Vnější konflikt pramení z *přítomnosti zla* ve stvoření. V mysli konvenčního křesťana se nutně sváří víra v dobrého Boha se zkušeností zla ve světě. Svět plný zla - to že stvořil a řídí

(nebo snad jen dopouští?) dobrý Bůh? Vrchol zla páchaného lidmi - holokaust jako Boží dopuštění nad národem jemu nejoddanějším. Jak je možné, že Bůh k tomu mlčí?¹⁴ I mnohé hledající, když vážně uvažovali o křesťanské víře, tento zjevný rozpor odradil.

Teologický výklad je: Bůh nemůže člověku bránit ve zlu, neboť jej učinil svobodným. Ač se to píše v samotné bibli, je toto vysvětlení zoufale neuspokojivé. Kde je svoboda vražděných? Měly miliony obětí svobodu si vybrat mezi životem a smrtí? Bůh dal zlým svobodu ke zlu, ale jejich obětem nedal ani elementární svobodu žít. Mezi oběťmi zla je mnoho těch, kteří by tíhli k dobru. K tomu však svobodu nedostali.¹⁵ Bůh tedy protěžuje zlo proti dobru? Teologové tu velmi trapně selhávají v logice. Není to přijatelné vysvětlení, nýbrž jen chybná spekulace.

Není žádného zla v lidské společnosti, které by už předtím nedovedla k dokonalosti příroda. Egoismus, parazitování, zákeřnost, bezmezná bezcitnost a bezohlednost – to jsou v přírodě věci naprosto samozřejmé a všudypřítomné - a co hůř: nutné. Harmonie přírody, mnohými tolik opěvovaná, je ve skutečnosti jen dynamickou rovnováhou na nesčíslných frontách všeobecného, nikdy neutuchajícího boje.¹⁶

Kdo chce najít v přírodě - a jejím pokračování v lidské společnosti - otisk milosrdného, láskyplného stvořitele, musí si zakrýt oči a vypnout rozum. Když naopak nepředpojatě a střízlivě usuzujeme ze stvoření o stvořiteli, zjeví se nám geniální inženýr, chladný konstruktér či experimentátor, dokonale prostý citu a soucitu. Myšlenka na lásku tu může sklouznout až k ošklivé pachuti: není snad provozovatel tohoto hrůzného divadla fascinován věčným bojem, který spustil, nebo snad dokonce nekonečným proudem utrpení, které tento boj plodí?

Představa, že celé to monstrum bylo vytvořeno láskyplným tvůrcem proto, aby se jeho vrcholný produkt - člověk - tvůrci podobal, je absurdní. Účel prostředky nesvětí a prostředky zde použité by byly - vzhledem k zamýšlenému cíli - zničující.

Realistickým prozkoumáním světa zjišťujeme, že *nemůže být dílem milosrdného stvořitele.*

Vnitřní konflikt spočívá v podivném nesouladu všemocného tvůrce a skoro bezmocného osvoboditele.

Už vyvedení Židů z Egypta trpí - v porovnání s příběhem stvoření - jakousi ztrátou dimenze. Zázraky jsou lokální a velmi specifické, námaha strašná, bloudění fatální. Příběh spasení Ježíšovou obětí pak ztrácí valnou část atributů boží všemoci. Můj otec, po celý život hluboce věřící, se k stáru ptal: proč Bůh, aby odpustil člověku hřích, potřeboval k tomu mystérium kříže, krev nevinného? Proč ve své všemohoucnosti neodpouští pouhou myšlenkou?¹⁷

Jakýsi rejpal kdysi položil otázku: může Bůh stvořit kámen tak těžký, že ho sám neuzvedne? Scholastika (Tomáš Akvinský) potírá tuto troufalost po linii formální logiky. Avšak otázka, rozumím-li správně, není zlomyslný vtíp, nýbrž míří k základům učení: totiž odhaluje zmíněnou rozpornost Boha stvořitele a Boha spasitele. Ano, Bůh stvořil kámen tak těžký, že jej pak sám neuzvedl: totiž člověka. Co se zprvu nepovedlo, nemohl již napravit s lehkostí původního tvoření. Musel nasadit sám sebe, jednu ze tří osob božích: nechat Ježíše Krista vytrpět smrt na kříži. Poněkud žalostně, s politováníhodnými obtížemi, postrkuje balvan, který stvořil, ale neunes ... Samozřejmě: toto paradoxní vyprávění není o Bohu, jen o chybných představách o něm - jež je namísto bez lítosti opustit.

Příběh osvobození svědčí o *Bohu láskyplném a milosrdném, ne však všemocném.*

Stvořitelství mýtus sloužil dlouho jako skvostný základ teologických systémů, předepsaných vyznání víry a katechismů - jež právě kvůli tomuto základu byly smeteny osvícenstvím a vědou. Křesťanství se nově vzchopilo, teprve když se vzdalo nároku být světonázorem, když - po mnoha staletích - samo sebe opět rozpoznalo jako *spiritualitu*.

Co tedy přináší stvořitelství mýtus dnes? Lze slyšet vysvětlení, že význam příběhu stvoření není v tom, co bylo na počátku, nýbrž co je smyslem, tj. co platí stále - i právě dnes - a kam to celé směřuje. Ostatně, stvoření metodou evoluce stále pokračuje. Kritérium trvale aktivního stvořitelství záměru rozlišuje, co má a nemá smysl, co je dobře a co špatně. Tedy, k jakému cíli byl svět stvořen? Biblický stvořitelství mýtus nedává explicitní odpověď, jen dva náznaky:

V primární zprávě o stvoření světa je dílo každého z šesti dnů uzavřeno zhodnocením "I viděl Bůh, že to bylo dobré." Stvořený svět je *dobrý*, lze překládat i *krásný*. Univerzální přitakání světu: psychologicky, jako subjektivní postoj, jistě skvělá věc. Jako výpověď o skutečnosti světa však jen přání otcem myšlenky. Řeč o tom, jak by se nám to líbilo, ne o tom, co skutečně je. Nic výjimečného v bibli: kolikrát např. v žalmech Bůh ochrání svého věrného, dá mu slavně zvítězit nad nepřáteli, nebo je rovnou potře. Zkušenost světa je indiferentní, boží zásahy ve prospěch prosebníků - mimo působení TIC - statisticky nepotvrzuje. Pisatelé bible si toho byli vědomi: iluzi dobrého stvoření uvádějí do rovnováhy s realitou příběhem o vyhnání z ráje, skepsí Kazatelovou, malérem Jobovým ... V realistické sumě žité víry je dobro spolehlivě přítomno právě jen ve sféře ducha, v božím působení v lidských myslích: v TIC, Duchu svatém.

Druhým náznakem stvořitelství záměru je stvoření člověka *k obrazu božímu*. Ano - k tomu se můžeme cele přihlásit: mem moudrosti, v Bohu již plně realizovaný, je naším ideálem a cílem. Starověký mýtus zde tušivě předznamenává, co nyní nahlížíme rozborem skutečnosti.

Téma stvoření plodí nekonečný proud otázek, které zůstávají bez odpovědi. Neodbytný tazatel je posléze odkázán k tajemství a pokoře - pyšný bloude, tvé spekulace jsou rouhavé. Avšak - kolik „tajemství“ či „paradoxů“ budeme ještě muset zkousnout? Nebo se konečně odvážíme myšlenky, že starověké stvořitelství mýty neodpovídají skutečnosti?

V té souvislosti jde i o radikální odmítnutí neoliberalismu a sociálního darwinismu. Politických, ekonomických, etických a sociálních učení, která chtějí principy panující v přírodě - pro mnohé konzervativce principy Bohem určené a posvěcené - upevňovat i v lidské společnosti. Zatahovat nás nazpět do džungle – tj. působit proti zjevnému evolučnímu trendu.

Vzdáme-li se stvořitelství mýtu - ač je tím prvním, co si lidé v souvislosti s bibli vybaví - nikterak neutrpí ostatní biblické zprávy. Aby bůh mohl konat a působit tak, jak koná a působí ve zbytku bible - totiž být vykonavatelem a ručitelem příběhu osvobození, nikterak nemusí být stvořitelem veškerenstva. Vkročíme tedy bez obav do příběhu osvobození.

Duch svatý

Připomeňme jen rámcově, co už bylo řečeno v "Evoluci myslícího druhu" (kapitoly o TIC a jeho zdroji v křesťanství). *Duch svatý* je křesťanský termín pro přímé boží působení v nás

samých, v našich myslích. Je protipólem modlitby, v níž člověk mluví či volá k Bohu. Jeho působení ve prospěch míru a všestranné harmonie i způsob jeho fungování vystihuje obecnější, historii nezatížené označení *telepatický informační kanál* (TIC). Nový termín má opodstatnění i v tom, že v tomto případě nejde o náboženský mýtus. Duch svatý neboli TIC je objektivním faktem, současně i jediným prvkem křesťanské věrouky, o němž se lze empiricky přesvědčit. Jeho vliv je univerzální, původní biblická podoba bez úprav zapadá i do konceptu vyspělé evoluční spirituality. Jako takový je svorníkem klenby této knihy, pojítkem obou jejích částí, jakož i následujících dvou kapitol.

Jak rozumět konvenčnímu křesťanství

Reinterpretace pojmů křesťanské věrouky by mohla svádět k přezíravosti vůči jejich konvenčním obsahům. Na druhé straně, církve prohlašují své učení za *zjevenou pravdu* - některé explicitně, ostatní fakticky. Myslí se tím informace přijatá od Boha skrze Ducha svatého. A praxe víry i na tom starověkém a středověkém základě "funguje" - stamilionům věřících se stala smyslem života i životní orientací. Bylo by tedy velkým nedorozuměním odvrhnout staré náboženství do kategorie pouhých báborek a výmyslů.

Duch svatý může vzbudit v lidské mysli jen takové myšlenky a představy, na které je připravena. Může vdechnout novou informaci jen do připraveného rámce, může korigovat jen existující myšlenky, nabídnout jen řešení, která jsou pro oslovenou mysl představitelná.

Minimálně část historického křesťanského učení je inspirovaná Duchem - v tehdejších hlavách. Proto se na ně musíme dívat s odpovídajícím respektem, ale i příslušným předporozuměním. Přišlo do maličkého světa, geocentrického a antropocentrického. Země byla placatá a hvězdy světýlka na poklopu, svět byl stvořen v šesti dnech před několika tisíci lety. Přírodní vědy byly v plenkách. Zato svět idejí oplýval stovkami náboženství, kultů a filosofí, které vytrvale infiltrovaly do nově vznikajícího náboženství.

Smysl mýtických textů a na ně navazující teologie není v prvoplánové věcné pravdivosti, jak tomu rozumíme dnes. Jsou to symboly generující určité stavy mysli¹⁸ - víru¹⁹, lásku, spolehnutí, naději, nalezení smyslu. Jakýsi kód k přenesení duchovního obsahu. Čili na tyto texty se musíme dívat jako na písmena jisté abecedy nebo fyzikální vzorce. Jejich pravdivost spočívá až v efektu, který vyvolávají - psychologickém účinku na věřící - a ten je nepochybný.

Není to překvapivé, když uvážíme, že mnohé biblické příběhy mají archetypální hloubku. Koncentrovaly v sobě lidskou zkušenost celých staletí, desítek generací. Doplňeny elementárním výkladem jazyka a dobových okolností mohou být i dnes nosným médiem sdělení o Duchu svatém - pravdaže ne ve smyslu doslovném, nýbrž symbolickém.²⁰

Duchovní jádro je bohužel propleteno s politikou a různými propady církevní praxe. Křesťanská dogmatika i bible se ustálily až v době, kdy se křesťanství stávalo státním náboženstvím. Trojici ustavil Nikajský koncil (325), významně ovlivněný císařem Konstantinem. Bible byla kodifikována až koncem 4. století. Co bylo inspirováno Duchem, co politickým kalkulem?²¹ V křesťanském Římě, pak po celý středověk a ještě několik set let zajišťovala církev ideologickou oporu autokratické či feudální moci. Osvědčeným argumentem bojovných ateistů jsou zvěrstva, která páchala církev propojená se státní mocí. Větší část Evropy i Ameriky byly pokřesťanštěny ohněm a mečem. Inkvizice krutě mučila a nechala

upálit tisíce nevinných. Hřích proti Duchu svatému se zabydlel v samé církevní struktuře a hierarchii - to je nutno říci jasně a nesmlouvavě a propady církve nekompromisně odsoudit. Totéž platí i pro současné a budoucí církve a sekty²².

S pokorou si musíme uvědomit, že i aktuální reinterpretace pojmů křesťanské věrouky je zase jen dobová. Vývoj myšlení a poznání se zrychluje. Současné představy se velmi pravděpodobně stanou neudržitelnými daleko dříve než ty starověké.

Evoluční interpretace křesťanské věrouky

Dějiny myslícího lidstva jsou *velkým příběhem cesty ke svobodě*. Pokusem uniknout ze surového panství přírodního výběru, osvobodit se od zákonů džungle, od vydanosti právu silnějšího. Omezit alespoň v dosahu svého rozhodování nelítostnou válku, zuřící všude kolem. Hřích je v této perspektivě evolučním dědictvím po přírodě, z níž jsme vzešli. Sumou: naše směřování posledních tisíciletí je vzpourou proti přírodě, i proti přírodě v nás. Přitom upínáme svou naději k Bohu, který nás ke vzpouře vybízí a v ní posiluje.²³

Zde se otevírá nejnaléhavější otázka dneška, současná environmentální krize. Snad nejvíc v celých svých dějinách pořebuje lidstvo osvobodit. Přesněji řečeno vysvobodit: jako zbloudilé děti vyvést z temného lesa, z bludné cesty od smysluplné evoluční linie. Místo zrání duší, vydali jsme se cestou síly, hmotného a energetického ovládnutí planety ve službě nesmyslnému přepychu, jako rakovina bujícímu konzumu. Adamův hřích - vzpoura proti božím plánu - nabyl tu nové, bohužel ne už mýtické, nýbrž děsivě skutečné podoby, neméně osudové. Bez boží pomoci se z toho nevygotáme ...

Avšak ta boží pomoc přichází tiše a nenápadně jako inspirace Duchem svatým (TIC). Zapomněli jsme, jak se mu naslouchá, zapomněli jsme, co všechno od něj můžeme dostávat. Zastaralé, do současné myšlenkové situace nepromlouvající učení je třeba nahradit něčím novým, oslovujícím duši současného člověka jeho jazykem.

Dále je uveden určitý návrh, jak - v evolučním kontextu - nově rozumět několika základním pojmům křesťanského učení.

Hřích a spasení

Když jsem se ještě pokoušel o křesťanskou osvětu mezi nevěřícími, slýchal jsem: „Spasení z milosti? A to jako proč? Od čeho a k čemu mám být spasen? Necítím potřebu být spasen! Děkuji - nechci být spasen!“ Tehdy jsem pochopil, že musím začít od hříchu. Usvědčením posluchače z nějaké frustrace, životního selhání, nějaké hluboké neuspokojivosti. To však bylo krajně problematické – vlastně jsem měl lidem rozvracet jejich životní jistoty, někdy i těžce nabyté. Tak jsem té misie nechal.

V aktuální evoluční situaci se věci spojují v nové, všelidské perspektivě. *Hřích – primárně vpravdě „dědičný“ – je naše zakotvení v biologické bázi přírodního výběru. V zákonech džungle, právu silnějšího, v bezohledném prosazování sobeckých zájmů²⁴. Lidstvo se už několik tisíc let emancipuje od tohoto vývojového podloží. Sociální systémy se postupně*

humanizují, velká náboženství a velcí duchové učí soucitu a lásce. Ježíš je na této frontě jednou z největších postav.

Hřích tedy primárně není pád, selhání, vina – hřích je výchozí situace. Spasení primárně nespočívá v odpuštění – jádrem spasení je vysvobození, „vytažení“ z tohoto výchozího existenciálního bahniště. Biblickým předobrazem je vyvedení z egyptského otroctví. Týká se to stejnou měrou jednotlivce, skupiny, celého lidstva.

Individuální hřích je naše setrvávání a propadání nazpět, náš podíl na dalším fungování přírodních principů v lidské společnosti. Pak ovšem je aktuální i odpuštění ...

Bůh

Je sotva možné udržet ideu Boha stvořitele - nic nás však nenutí k ateismu. Existuje projev božství, s nímž se fakticky setkáváme: *Duch svatý - TIC*, přímé boží působení v nás samých, v našich myslích.

Boha působícího v podobě Ducha svatého můžeme a musíme udržet a nově usmířit s kritickou racionalitou. Evoluční koncept nabízí možné řešení: původcem TIC je forma života dalece vyspělejší než pozemské lidstvo. Z našeho pohledu nekonečně milosrdná a láskyplná, nadaná pro nás nepředstavitelnými schopnostmi. Mimo jiné i možnostmi komunikace – včetně telepatického spojení do našich hlav.

Je to představa skromná, dalece střízlivější než namyšlená víra, že komunikujeme se samotným stvořitelem všehomíra. Na druhé straně, je to představa nosná a inspirující. Nabádá k touze po oné komunikaci, ke kultivaci „přenosového kanálu“, k touze vnášet do svého života a okolí impulsy, které bychom takto mohli získat. Takové, jaké v dosavadní praxi víry a modlitby mnohdy už získáváme, nebo si to alespoň s určitostí myslíme.

V tradici zakotvený křesťan může být právem roztrpčen stažením Boha z nadsvětlných výšin do nitra vesmíru. Nikdy vás nezarazilo, že každodenní modlitba celého křesťanstva začíná: *Otče náš, jenž jsi v nebesích ...?* Tato slova nás naučil sám Ježíš. I v jiných situacích, když mluví o Bohu, říká "můj Otec v nebesích". Se svým Otcem měl živou přímou komunikaci - neměli bychom jeho sdělení o Bohu postavit nad teologické a filosofické spekulace?

Ježíš

Je vtěleným vyslancem Boha - té vysoce vyspělé formy života, která o nás projevuje zájem. Je synem Božím - patří k "Němu" nebo k "Nim". Nejde o genetiku, biologickou stránku věci. Tělesně mohl být člověkem zrozeným z pozemských lidí. Dalece je však přesahoval bytostným spojením s Duchem svatým: v Ježíšovi promlouvá i koná Duch sám. Tak i Ježíšovo božství je faktem – ovšem nejde o nadsvětlného Boha stvořitele.

Hluboké osobní přijetí Ježíše uzpůsobuje naši mysl k vnímání Ducha svatého. Šlo tedy především o iniciační misi k navázání výše zmíněné telepatické komunikace.

Ježíš se za nás neobětoval až na kříži: už samo vtělení do našeho světa bylo obětí. Smyslem kříže je probrat nás z apatie, inspirovat k účasti v revoluční proměně druhu homo. Oběť na kříži je nejzazším vykročením Boha směrem k naší vývojové úrovni - k naší zaostalosti a nechápavosti – neboť jediné, co s námi spolehlivě zatřese, je smrt.

Ježíšova etika je jako vystřižená z popisu memu moudrosti. "Miluj bližního svého jako sebe samého". "Co nechcete, aby lidé dělali vám, nedělejte vy jim". Sotva by se to dalo říci lépe. Avšak není to celá etika memu moudrosti: řeší pouze vztahy k Bohu a lidem, někdy preferuje židy. Rozšíření záběru na všechno živé koliduje se starozákonním judaismem, nikoli však s duchem Ježíšova učení.

Království nebeské

Ježíš mnohokrát mluví o nebeském nebo Božím království, mj. v řadě podobenství ve 13. kapitole Matoušova evangelia. Jeho šíření spojuje s obrazy setby, kvasu, rybářské sítě. Setkání s ním přirovnává k nalezení pokladu nebo vzácné perly. Naopak minulé se s královstvím nebeským zobrazuje osudem plevele, který skončil v ohni: "tam bude pláč a skřípění zubů". Nikdy však neřekne jasně, co to tedy je - jen z těch podobenství vysvítá, že jde o něco velmi současného a blízkého.

Evoluční interpretace je skromná, nicméně realistická a střízlivá. Evoluce lidstva dospěla na rozcestí. Aktuálně stojíme před rozhodnutím: pokračovat v linii přírody, v nikdy neutuchajícím boji přírodního výběru? Nebo odbočit na dosud nevyzkoušenou cestu míru, spolupráce, soucitu a lásky? Samo vykročení na tuto cestu je zásadní změnou života, setkáním s perlou Božího království. To potvrzují všichni, kdo už se tak rozhodli.

Ježíš - a mnozí jiní - stojí na tom rozcestí a zvou nás ke změně směru:

Opusťte staré cesty! Volá vás Boží království!

Modlitba

Mocný Bože,

děkuji Ti, že smím být Tvým služebníkem.

Prosím odpusť mi, jestli sloužím špatně, totiž jestli ty předchozí řeči jsou nesmysly. Nedopusť, aby někoho zmátly. A veď mě, abych to poznal. Prosím, nesuď mě přísně: můj úmysl posloužit Tvé věci je upřímný.

A jestli to snad nejsou úplné nesmysly a mohly by někomu posloužit k dobrému, prosím, ať se s nimi setká a je jimi osloven.

Prosím, dovol mi setrvat ve Tvé službě a sloužit lépe. A snad - dopřej mému snažení výmluvnější následovníky.

Amen.

Poznámky

- ¹ *Přírodní* výběr nebo *přirozený* výběr? Obsah pojmu myslím lépe vystihuje termín *přírodní*. *Přirozený* podprahově asociuje jiný, pro vědu nešťastný význam: *přirozeně* ve smyslu *samozřejmě, jinak ani nelze ...* Zde věda sklouzává k ideologii. Křesťanskému fundamentalistovi připadá naprosto přirozený příběh o Adamovi a Evě.
- ² Nejspíš klamně se domníváme, že rostliny, jsouce konzumovány, "netrpí". I v nich však byly nalezeny dráhy a mechanismy, které tvoří a ukládají informaci o ublížení a jeho původci (viz Lyall Watson: *Nadpříroda*). Absence zjevných okamžitých projevů bolesti u rostlin, jež tvoří stravu býložravců i naši, omezila naši schopnost soucitu jen na živočichy. Naše cesta k neublíživání tak aktuálně dospěla k veganství, završí ji však až schopnost vytvořit potravu z anorganických zdrojů.
- ³ Prosím, abych nebyl podezříván ze stesku po totalitním socialismu. Reálným vrcholem úsilí o přátelské uspořádání lidské společnosti je evropský sociální stát, na prvním místě ve skandinávské podobě. Tamější hospodářství přestalo být výhradní doménou vlastníků kapitálu, do jisté míry slouží blahu všech zúčastněných. Omezeno je i ničení přírody. Naopak konzumní plýtvání bohužel jen kvete ...
- ⁴ Tak se konečně stane skutečností utopie liberálních ekonomů, podle níž úspěch v podnikání je úměrný přínosu pro zákazníky. V současných podmínkách, kdy většina rodinných výdajů je vynucena čirým vydíráním, z nás ideologové systému takto jen dělají pitomce.
- ⁵ Jde o existenciální zajištění, ne o růst životní úrovně. Poté, co nejvyspělejší část lidstva vymýtila hlad a bídu, rozjela se plnou parou do pekel. Kapitalismus, aby udržel produkci zisku, promožuje populaci dalšími a dalšími, čím dál nesmyslnějšími potřebami. Stále více se plýtvá. Věci se neopravují, nebo se vyhazují už jen proto, aby se nahradily novými, jež se vyhodí ještě dřív než ty předešlé. Třetina potravin končí v odpadu. Obrovská nadvýroba si vynucuje likvidaci neprodaného nového zboží. Levně vyrobené nebo sezónní produkty se přepravují do míst vzdálených tisíce kilometrů. Podobně se létá tam a zpět na pár dní dovolené či krátké jednání, autem se jezdí den co den i mnoho hodin ... Trapný pohled na inteligentní formu života, která zblbla: tudy cesta nevede.
- ⁶ Brát zřetel k budoucím dopadům se stále učíme. Co se zprvu zdálo skvělé, posléze ukázalo i svou temnou stránku. DDT vyhubilo hodně hmyzích přenašečů nemocí, ale škodilo i jiným druhům. Antibiotika zachraňují životy, ale vzniklá rezistence způsobuje stále větší potíže. Plasty jsou skvělé materiály, ale zjišťujeme, že jsme jimi zamořili doslova celou planetu včetně sebe. Profitujeme z průmyslové revoluce, ale najednou nás děsí skleníkové plyny. Obvykle se objeví nějaký dopad, který jsme při plánování nedomysleli. Minulá selhání mohou být zdrojem současné i budoucí prozíravosti.
- ⁷ Tento malebný text pochází z Kralické bible, unikátního českého překladu z konce 16. století. Moderní Ekumenický překlad na stejném místě říká: "... tím ho zahanbíš a přivedeš k lítosti."
- ⁸ Ta současná na Ukrajině je trapnou směsí obrany napadené země s nepřehlednou houštinou zájmů, mezi nimiž návrat k míru je tou nejposlednější Popelkou. Velkohubě vyhlašované sankce proti Rusku doprovází čilý vzájemný obchod: aktuálně (září 2023) převyšuje dovoz ruské ropy do České republiky předválečnou úroveň. Styd' se, kapitalisme prolhanej!
- ⁹ Chci vyprávět tři příběhy z křesťanského prostředí. První pochází z četby. Mohl vyrůst jako mýtus z malého zárodku. Nicméně - jak už to s mýty bývá - ten zárodek se stal a nějakou část příběhu už obsahoval. Obě další historicky popisují zážitky důvěryhodných osob podle pamětníků jejich vyprávění.
Jack London píše o situaci lovců, kteří dlouho nic neulovili. Jsou na pokraji smrti hladem. Když už ztrácejí veškerou naději, vedle jejich chaty se objeví velké zvíře - snad jelen. Nic ho nevyplaší. S naprostým klidem, jako by se k tomu rozhodl, se nechá zabít.
První světová válka. Rakouský voják nestihá ústup. Před postupujícími Rusy se na poslední chvíli schová do kurníku. Leží v omezeném prostoru, sotva se může pohnout. Modlí se za záchranu - jak dlouho vydrží bez vody a jídla? Den co den se v dosahu jeho ruky usadí slepice a snese vejce. Je to zvláštní - vojáci přece všechny slepice vybili. Po několika dnech Rusové ustupují.
Univerzita ve Skotsku. Český student se vypraví na výlet do vřesoviště. Krajina je mírně zvlněná, všemi směry stejná, vřes vysoký, student zabloudí. Padne noc, student definitivně ztrácí směr. Modlí se. V úplné temnotě zahlédne světlé body - jsou to zadečky dvou králíků. Odhokají kousek dál, zastaví se v dohledu. Student je následuje. Zase kousek odhokají ... to se opakuje několik hodin. Králíci mizí, když se na obzoru objeví světla města.

-
- ¹⁰ Četná svědectví působí nadmíru přesvědčivě. Nemaje však s událostmi tohoto typu vlastní zkušenost, necítím se kompetentní o nich psát.
- ¹¹ Tento a mnohé jiné výroky v tomto spisku nejsou vědecké hypotézy, jelikož je nelze dokázat ani vyvrátit. Filosofie nebo science-fiction nekladou tak přísné požadavky ...
- ¹² Kapitola o křesťanství je z hlediska konvenčního náboženství neuctivá či přímo rouhavá. Ve 21. století se však - při veškerém respektu - už nelze uctivě zastavit před prahem svatých textů a dogmat. Vědecky podložená historicko-kritická analýza řadí nejvýznamnější biblické texty k literárnímu žánru mýtu. Jeho zrození je skryto v neznámé minulosti. V paměti generací se předával i přetvářel ústním podáním, jež po mnoha letech nebo i staletích někdo zapsal. I tento záznam byl ovlivněn a dotvořen autorským vkladem. (Tak máme např. o Ježíšovi několik evangelií, jež se v detailech i podstatně liší.) Mýtický základ systematizuje a domýšlí teologie - svého druhu filosofie, jejímž centrálním tématem je biblický text. Vybrané výroky byly prohlášeny dogmaty, jež hrají roli - moderně řečeno - axiomů. - Nic z toho není přímé "Slovo Boží" ve smyslu zapsaného diktátu. Jsou to kolektivní a v konečné redakci individuální reflexe náboženských prožitků a vizí, přání i spekulací. Z našeho pohledu je důležité, proč a jak inspirují a posilují reálnou spiritualitu.
- ¹³ *Spasení z milosti* je centrálním bodem křesťanství. Překvapivě však nikdo neví, co konkrétně spasení je. Odpovědi teologů jen sofistikovaně obcházejí otázku v řeči, která nic nevysvětluje.
- ¹⁴ Děsivá asociace, které se nelze ubránit: zákony biologické evoluce. Židé se prohlásili "národem vyvoleným". Vyvoleným k čemu? Kdyby byli vyvoleni jako populace určená ke šlechtění, dělal by s nimi šlechtitel právě to, co se odehrává v historii. Přírodní výběr vybírá efektivně právě za ztížených podmínek přežití. Evolučnímu zamrznutí zabrání pravidelné rozptýlení malých skupin do rozmanitých prostředí, jakož i pravidelná drastická redukce populace. Právě tak by se vyšlechtil malý národ, který triumfuje ve všech oborech lidské činnosti.
- ¹⁵ Ovšem, mohli konat dobro mezi spoluvězni v omezeném čase, který jim zůstal. Čím poměřovat dobro a zlo? Lze však postavit toto dobro proti onomu zlu?
- ¹⁶ Teologická představa, že zlo je až specifíkem člověka, jako by svědčila o slepotě svých hlasatelů. Každý tvor chce žít - ale skoro každý tvor je sežrán. I zdánlivě mírumilovné rostliny svádějí nelítostný zápas o prostor, světlo a půdu - a většina z nich v tom boji hyne. Zlo nevešlo do přírody s člověkem, nýbrž do člověka z přírody. Že až člověk zlo rozpoznává a umí pojmenovat? Kdo před člověkem uměl pojmenovat hory a moře? Ty snad také nebyly, dokud je člověk nepojmenoval?
- ¹⁷ Teologická odpověď je: Bůh nemůže porušovat své vlastní zákony. Trestem za hřích je smrt - jakožto hříšníci jsme propadli smrti. Ježíš nás spasil tím, že vzal naši smrt na sebe. - Vadou této a jiných podobných úvah je, že fundamentální axiomy teorie přebíjí plochou logikou marginálních, situačně domyšlených aspektů. Všemocný tvůrce bezmocně podléhá vnitřním pravidlům svého stvoření ...
- ¹⁸ Z konvenční křesťanské dogmatiky nevěřím skoro ničemu. Z řady bodů křesťanského vyznání víry držím jediný: "Věřím v Ducha svatého". Emocím v této souvislosti nepodléhám. Přesto mě pravidelná účast na bohoslužbách duševně stabilizuje a nabíjí. Když více než jednou vynechám, vysloveně mi to chybí. Jak je to možné? Bohoslužba působí komplexně na celou duši, nastavuje určitý stav mysli. Dávné mýty evokují nezřejmé zdroje působení ...
- ¹⁹ Sekulární svět včetně akademických religionistů, pokud zkušenost víry nepoznali sami nebo ve svém nejbližším okolí, chápe víru jako věření církevní nauce, dogmatům, katechismu. Jakkoli toto víru obvykle doprovází a věřící ji většinou takto prezentují, její nejvlastnější podstata je docela jinde. Tím, co víru stále znovu probouzí a oživuje, je zakoušení kontaktu s TIC. Víra často trvá i poté, co věřící církev a její učení opustil.
- ²⁰ Tomáš Halík interpretuje Trojici jako inspiraci k přijetí plurality. Podobně všemohoucnost Boha-stvořitele můžeme chápat jako vyjádření obrovského nepoměru mezi jeho a naším věděním, jeho a naší mocí.
- ²¹ Existují vůbec starší zápisy novozákonních textů? Obávám se, že mnohé bylo účelově upraveno. Ustavení Večeře Páně v evangeliích je vágní, vysluhuje se podle epištoly. Jak to vůbec bylo? Pití krve byť i symbolické v židovském prostředí? A mnohé jiné ...
- ²² Určití lidé zkazí všechno. Nasnadě je představa lživých instrukcí Ducha, ať už domnělých nebo záměrných. Představa šílených kazatelů, kteří pod záminkou příkazů Ducha zotročí své posluchače v sektách. Představa církví, které si z nové víry udělají byznys nebo na ní založí politickou moc. Představa politických zločinců, kteří nové náboženství překroutí do podoby služebné ideologie. Představa militantních ateistů, kteří budou takové výstřelky používat jako argument pro popření existence boha. Představa kastování lidí podle intenzity komunikace s Duchem. ... Nicméně - snad už by to nemuselo dojít tak daleko jako v minulosti. Nedílnou součástí memu moudrosti je strážlivá racionalita, která by měla včas bít na poplach. Úspěch však zaručen není.

Ježíš vložil do samotného základu svého učení příkaz "miluj bližního svého jako sebe samého". Pod znamením jeho kříže se pak vedly války, upalovali kacíři a čarodějnice ... Kéž budoucnost náboženství je takových zbloudění ušetřena. S pomocí Boží.

- ²³ Je myslitelné, že Bůh (osvoboditel) nás vede proti zákonům, které (coby stvořitel) sám stanovil? A dál: Idea Boha stvořitele naprosto nepřispívá k pochopení nejnaléhavější otázky dneška - environmentální krize, tím méně k jejímu řešení. Zcela jinak příběh osvobození ...
- ²⁴ Biologická evoluce zná i určité formy altruismu - příkladem je společenský hmyz. Je snad lidstvo na prahu takové proměny? To by bylo málo. Hmyzí společenstva fungují altruisticky směrem dovnitř, sobecky směrem ven. Tak jsme se chovali a převážně chováme dosud. Moderní doba nás však staví před úplně novou nutností: rozšířit lásku na vše živé, na celou Zemi.